Л 237

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
I И. Бр. 1289

ПОВЕРЕНИШТВО ПРОСВЕТЕ АСНОС-а
Краља Милана 2 Београд 10

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Млади борац

ОРГАН УЈЕДИЊЕНОГ САВЕЗА АНТИФАШИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ СРБИЈЕ

Број 16 | 5 ЈАНУАР 1945 | ГОД. II

ЗА НОВУ 1945 ГОДИНУ

ПИШЕ ГЕНЕРАЛ-ЛАЈТНАНТ

Сретен Жујовић - Црни

Поглед са прага нове 1945 године открива нам шире и јасније видике наше будућности. Из свести да изграђујемо нашу земљу и судбину наших народа извиру нове снаге, помоћу којих можемо смело да пођемо у сусрет великим задацима и делу које остварујемо.

У осврту на прошлу годину налазимо још више потврду за исправан рад на добро наше земље и наших народа за исправну политику борбе за народно ослобођење, како ју је 1941 година поставио и спроводио руководиоц наше државе и народне борбе, маршал Југославије друг Тито.

Главне карактеристике догађаја у прошлој години, — који нам дају за право и садрже у себи услове за наш даљи развитак, — су следеће:

1. — Наша Народно-ослободилачка војска израсла је, кроз сталне борбе са непријатељем и сталним развијањем својих формација, у регуларну народну армију и јаку војничку силу. Повезана у дејству јединственом командом свог Врховног команданта, са великим ратним искуством, била је способна и могла, поред операција на појединим секторима бојишта, да изводи крупне операције, које су још више истакле њену улогу и значај у склопу савезничке стратегије.

Врховни штаб наше војске, уз генијално руковођење маршала Тита, развијањем својственог начина ратовања и својствене тактике, могао је на време увидети војничке планове и намере немачке команде и у маневарском и тактичком погледу успешно одолети свим нападима удружених непријатељских немачких, четничких и усташких војних јединица, наносити им ударе и задобијати победе.

Војничким и бројчаним јачањем наше Народно-ослободилачке војске повезана су појединa наша оперативна подручја у заједничко дејство. Поред војничких оперативних зона појединих земаљских Главних штабова, наша земља, у другој половини прошле године, претвара се у јединствени фронт са могућностима операције крупних оперативних група. Народно-ослободилачка војска са крилним секторима операција својих оперативних група утиче на борбу ослободилачких покрета у суседним поробљеним земљама, јача их и помаже, и везује савезнички Западни фронт са фронтом Црвене армије. У прошлој години Народно-ослободилачка војска постала је снага способна и да одоли немачким офанзивама и да, по замисли друга Тита, предузме такве операције као што је напад за ослобођење Србије и затварање свих праваца за излазак немачких трупа из Југославије и Грчке. У новој години јединице наше војске у заједници са јединицама војске Отечествено фронтовске Бугарске придружују се снагама Црвене армије у њеном продору за Немачку.

2. — У току прошле године наша нова државна организација, створена на II Заседању АВНОЈ-а, доказала је своју животну способност и израсла у истински демократску, нову суверену народну државу, федеративну Југославију, вољену од свих својих народа и признату од пријатеља и непријатеља. То дело, саздано на патњама, напорима, жртвама наших народа и херојској крви наших бораца, произашло из рушења старог државног поретка, кроз народно-ослободилачки рат за победу над фашизмом и реакцијом, сопствено је дело борбе наших народа и зато тако драго и снажно.

Окупатор и народни непријатељи ликовали су када су Немци, на месец дана после II заседања АВНОЈ-а у почетку јануара прошле године, потиснули наше јединице и заузели Јајце. Они су мислили и тврдили да је то наш слом и слом наше државне заједнице. Они нису могли да схвате да је она већ била створена и да је неразорива. Они нису могли да схвате да она постоји у срцу и мислима сваког учесника народно-ослободилачке борбе и покрета, да постоји у сваком месту, у сваком ослобођеном селу и граду и да је II Заседање АВНОЈ-а само потврдило оно што је било стварност и што су наши народи кроз заједничку борбу и у свом заједничком животу у тој борби већ остварили.

Само је тако било могуће да наш државни организам, а поред сталних покрета, борби и премештања наших највиших државних органа из места у место, стално јача, развија се и кроз федерална већа појединих федералних јединица преузима све више у своје руке руковођење свим народним и државним пословима.

Данас наша државна заједница, демократска федеративна Југославија претставља државу са којом се као таквом рачуна и у савезничким и у другим земљама.

3. — Наша народно-ослободилачка власт функционише у целој земљи. Почев од народно-ослободилачких одбора по селима, преко срески и окружних народно-ослободилачких одбора и скупштина до Антифашистичких скупштина појединих земаља и Националног комитета ослобођења Југославије државни апарат руководи свом организацијом целокупног народног и државног живота.

Нема ни једне гране рада нити делатности у којој се не осећа организовани утицај наше народне власти. Питања потреба фронта и позадине, питања привредног, социјалног и културног значаја постали су брига и задатак народних власти.

Наше власти уживају пуну подршку народних маса. Иницијатива и одушевљење свих слојева становништва су велика подршка и важни чинилац у изградњи наше државности, нашег државног организма и народног живота.

Наша омладинске, женске и друге друштвене организације такмиче се у активности и раду и у помоћи народној власти.

Народно-ослободилачки фронт уједињује својом организацијом најшире масе народа у мобилизацији за одбрану тековина наше борбе и за изградњу наше државе.

4. — Политика братства, јединства и равноправности наших народа све више учвршћује и јача наше снаге. Све тешкоће и опасности савладали смо захваљујући снази јединства и братства свих народа Југославије. Окупатор и народни непријатељи нису могли никаквим средствима разбити то братство и јединство у борби за наше ослобођење. Обезбеђење наше независности и будућности наше земље можемо извршити једино братством, јединством и равноправношћу наших народа. Наши непријатељи вребају данас сваки наш покрет, сваки наш пропуст, недостатак и грешку да разбију наше јединство. Наша је дужност да га свим силама бранимо и баш на њему, на питању јединства разоткривамо и разбијамо и у будуће отворене и прикривене непријатеље народа.

5.— Наши односи са суседним народима развијали су се на основи солидарности, сарадње и помоћи у борби против заједничког непријатеља. Наша народно-ослободилачка борба била је и остаје пример за поробљене народе. Наша земља је у борби против немачког окупатора помагала свима ослободилачким покретима на Балкану. Наша политика братства међу народима и помоћи у борби за независност и поштовање слободе учинила је да је наша земља постала привлачна снага у окупљању хитлеровских противника.

Маршал Тито је 5 октобра 1944 године потписао са владом бугарског Отечественог фронта споразум о војној сарадњи наше Народно-ослободилачке војске и бугарске војске за борбу против заједничког непријатеља — немачког окупатора.

Данас се упоредо са нашим јединицама боре албанска и бугарска народно-ослободилачка војска и помажу нам у истеривању окупатора из наше земље и његовом уништавању.

6.— Војничке снаге и способности Немачке слабе из дана у дан. Снаге антихитлеровске коалиције су све јаче.

„При крају 1944 године Црвена армија и армије наших савезника заузеле су полазне положаје за коначну офанзиву против животних центара Немачке. Под снажним ударцима совјетске војске избачени су из борбе сви Хитлерови европски савезници и окренули своје оружје против Немаца. Непријатељ је најурен са територије Совјетског савеза. Сада пред Црвеном армијом стоји последња завршна мисија: „Заједно са војском наших Савезника завршити уништење немачких фашиста и дотући фашистичку звер у њеној сопственој јазбини и натаћи заставу победе над Берлином" (Стаљин) — (Цитат из московске „Правде" од 2 јануара 1945 године.)

Догађаји у прошлој години путоказ су за њихово даље развијање. Можемо са сигурношћу рачунати на нове резултате наше борбе и нашег рада.

Ми немамо довољно искуства у руковођењу државним пословима и у решавању у пракси питања народног живота. Ми имамо доста недостатака у нашој организацији и нашем раду.

Рат је опустошио нашу земљу и разорио многа народна добра, уништио многа богатства и многе животе. Али није могао уништити снагу наших народа и вољу да победимо и савладамо све тешкоће.

Ми се учимо и морамо се савесно учити како ћемо најбоље организовати народне масе за даљу борбу ради окончања рата и за успешно решавање свих питања која проистичу из велике дужности стварања наше нове државне заједнице у интересу и на добро наших народа.

Није далеко време потпуног ослобођења наше земље, када ћемо моћи приступити планском повезивању и организацији целокупне државне делатности, појачати још више убојну способност наше војске, изградњу наше државне управе, нашег живота и живота наше земље.

У новој 1945 години морамо прегнути још јаче на посао, да она заиста буде нова по напорима и резултатима нашега рада.



Мујезиновић: **У логору**

Фашистичка Немачка без ијединог савезника

ЦРНА ГОРА ОСЛОБОЂЕНА

Немачке трупе које су се налазиле на територији Црне Горе, пошто су претрпеле огромне губитке у људству, пошто су изгубиле скоро сву моторизацију којом су располагале, изгладнеле и деморалисане, протеране су из Црне Горе. Наше и албанске јединице разбиле су Немце у долини Таре, ослободиле Колашин и Матешево и избиле на Мојковац.

Напредовањем Црвене армије кроз Мађарску, развучене немачке јединице у нашој земљи угрожене су због могућности пресецања преосталих саобраћајних линија за повлачење са Балкана. Услед продора Црвене армије на запад од Блатног Језера, постаје опасно држати и даље фронт у Срему који обезбеђује повлачење немачких снага из Херцеговине, Санџака и Босне, долином реке Босне. Немци су принуђени да убрзају своје измицање из Југославије. Наша војска спречава извођење немачког плана, уништава знатне непријатељске снаге и наноси му велике губитке. Једина преостала комуникација за повлачење Немаца из централних делова наше земље — долина Босне — све чешће је изложена нападима и разарањима. На сектору Бијељина —Брчко, непријатељ трпи велике губитке у жестоким борбама које су се тамо распламсале. У Лици је ослобођена Кореница. Напади Немаца и усташа из Карловаца и Загреба према Писаровини одбијени су. Немци су предузимали безуспешне нападе на ослобођеној територији Славоније и Штајерске. У Славонији јединице Народно-ослободилачке војске које оперишу у позадини сремског фронта, непрекидно успешно нападају немачки саобраћај. У току протекли седам дана на сремском фронту није било значајнијих промена.

БУДИМПЕШТА ЈЕ ОПКОЉЕНА

У садашњем развоју ситуације на фронтовима издвајају се два догађаја од прворазредног значаја: опкољавање Будимпеште и настављање офанзиве Црвене армије на јужном делу источног фронта, и фон Рундштетова офанзива на западу.

Пробијањем јако утврђене и за одбрану погодне линије између Блатног Језера и језера Велење и опкољавањем Будимпеште, трупе маршала Толбухина извојевале су многоструко значајну победу. Овом победом створени су услови за озбиљно угрожавање Рајха са југоистока. Одбрана Будимпеште била је врло важан фактор успешног спречавања продора совјетских трупа у Аустрију те су јој Немци због тога придавали велики значај. Њеним падом отклања се опасност бочног угрожавања трупа Црвене армије које надиру у Чехословачку. Одржање Будимпеште и линије која од ње преко Блатног Језера води до Драве била је услов стабилности фронта у Срему. Због пробијања те линије прети велика опасност немачким трупама које се налазе у Југославији да буду заобилажењем Блатног Језера, дефинитивно отсечене. Поред значаја који над Будимпеште оставља на војном, значајне су и последице које он оставља на привредном и политичком плану. Губитком Будимпеште Немци губе велики део Мађарске ратне индустрије јер је околина мађарске престонице једна од области у којој је Мађарска ратна индустрија највише концентрисана. Поред тога, немачка индустрија на југоистоку, у Чехословачкој, Аустрији, Шлезији, тако значајна за Немачку због угрожавања рајнске долине и честих ваздушних напада на индустрију у западној и средњој Немачкој, налази се пред непосредном опасношћу. На политичком плану, падом Будимпеште, отварају се боље могућности мађарским антифашистима да активизирају мађарски народ за борбу против хитлеровске Немачке. С друге стране, хитлеровска пропаганда губи могућност да и даље држи Немце у илузији да још увек имају савезнике. Пад Будимпеште значиће испадање последњег сателита. А до њега ће доћи ускоро — Црвена армија је предвојила немачко-мађарске снаге у области Будимпеште, северну групацију већ је ликвидирала а у самом граду заузеле већ много блокова кућа.

НЕМАЧКА ОФАНЗИВА НА ЗАПАДУ УСПОРЕНА

После брзих почетних успеха немачка офанзива у Белгији је успорена. Чим је време — које је у почетним данима било неповољно за развијање ваздушних операција — постало повољније, масе савезничких авиона (једног дана учествовало је 30.000 авијатичара и 7.000 апарата) извршиле су жестоке нападе на немачке трупе и линије довоза. Предузети су снажни противнапади у бокове немачког клина. Напад који изводе јединице америчке III армије против јужног блока немачке избочине достигао је замах офанзиве. Многа места су повраћена, а простор који су Немци задобили смањен је. Опасност није прошла, али је чињеница да Немци до сада нису заузели ниједан важан град док, међутим, савезничке противмере постају све снажније. Пролепшавање времена омогућиће надмоћном савезничком ваздухопловству да појача своју делатност што ће свакако утицати на исход битке. Фон Рундштетова офанзива, која је имала за циљ да разбије савезничке офанзивне припреме за продор у рајнску долину и на тај начин одгоди савезнички ударац у срце немачке индустрије, имала је у том погледу извесних успеха, али с друге стране крије у себи велике опасности које могу бити по Немце од катастрофалних последица. Клинови које је фон Рундштет забио у савезничке положаје били би од користи ако би било у могућности наставити са офанзивним операцијама све до претварања тих почетних успеха у победе већег значаја. Али није вероватно да би Немци, који су претрпели огромне губитке у људству и материјалу у досадашњем развоју овога рата, били у стању да издрже дуже времена у офанзиви која, с обзиром на снагу противника, тражи огромне резерве обученог људства и материјала.

КОМИТЕТ НАЦИОНАЛНОГ ОСЛОБОЂЕЊА У ЉУБЉИНУ ПРЕТВОРИО СЕ У ПРИВРЕМЕНУ ВЛАДУ ПОЉСКЕ РЕПУБЛИКЕ

Пољска емигрантска влада због свога провокаторског и реакционарног става постаје све изолованија и код Пољака који живе у иностранству. Конгрес народно-ослободилачког одбора Пољске у Француској који претставља 400.000 Пољака из Француске, поздравио је Пољски комитет народног ослобођења као јединог правог претставника пољског народа, док је реакционарни став пољске емигрантске владе, који је противан интересима пољског народа, једнодушно осудио. У Сједињеним Америчким Државама, Пољска лига, на својој годишњој скупштини, донела је резолуцију у којој се Комитет у Лублину признаје као једини претставник власти у Пољској. У колико пољска емигрантска влада све очигледније показује свој реакционарни, профашистички карактер, утолико расте опозиција Пољака у иностранству према њој. „Опсервер" указује на ту чињеницу констатујући да и онде где су Кванински, Арцишевски, Березовски и други покушавали да учврсте свој положај, у Лондону и на Блиском Истоку, емигрантска влада губи подршку за своју политику.

Док тако пољска емигрантска влада постаје све изолованија, Пољски комитет националног ослобођења, због свог демократског карактера, због остварења које је до сада постигао (аграрна реформа), стиче све већи углед у земљи и иностранству. С тим у вези значајна је чињеница да је Француска република извршила размену дипломатских претставника са Пољским комитетом националног ослобођења у Лублину. Пољски народ из свих делова ослобођене Пољске све је чешће тражио да се Комитет националног ослобођења претвори у привремену владу. Изражавајући расположење пољског народа, Пољско национално веће, врховно законодавно тело, на седници од 30 децембра усвојило је захтеве делегације конгреса земљорадника и радничких синдиката да пољски национални комитет преузме функцију привремене владе. Донета одлука је од историског значаја. Створени су предуслови за остварење потпуног јединства пољског народа.

МАЂАРСКА ВЛАДА ОБЈАВИЛА ЈЕ РАТ НЕМАЧКОЈ

Привремена мађарска влада, испуњавајући жеље мађарског народа изражене преко Народне скупштине Мађарске, објавила је рат хитлеровској Немачкој.

Привремена национална влада Мађарске претставља коалицију свих демократских странака, странке малих поседника, сељачке странке, социјал-демократске странке и комунистичке партије. У њој се налазе и угледни претставници мађарских војних кругова, бивши чланови Парламента и партијски неопходјени јавни радници и научници. Нову мађарску владу поздравили су Мађари у иностранству, а савезничка штампа гледа на њу са видним симпатијама. Њени основни задаци су да изврши мобилизацију свих снага мађарског народа за борбу против окупатора немачког завојевача и да закључи примирје са Совјетским Савезом и другим савезничким земљама. Демократска реорганизација земље и аграрна реформа којом би се отклониле остаци феудалног уређења су задаци нове владе у унутрашњој политици.

НЕУСПЕХ КОНФЕРЕНЦИЈЕ У АТИНИ

Значајна чињеница у развоју догађаја у Грчкој је велики пораз који су снаге ЕЛАС-а задале Зервасовим бандама које су држале ванђ део Епира. Зервасове банде претрпеле су врло велике губитке — сматра се да је Зервас изгубио половину својих снага — и приморане су да се повуку на острво Крф. Тиме је отклоњена велики препрека јединству грчког народа. ЕЛАС сад држи у својим рукама читаво копно Грчке осим делова Атине и Пиреја. У наставку борби за Атину и Пиреј британске снаге и јединице грчке владе нису успеле у својим покушајима да овладају важнијим тачкама у граду.

Нарочито значајан догађај у развоју ситуације у Грчкој претставља долазак г.г. Черчила и Идна у Атину и сазивање конференције претставника грчког политичког мишљења. На конференцији није постигнут успех пошто су непријатељи јединства грчког народа, пошто су претставници ЕАМ-а изнели своје предлоге, напустили салу. Предлози ЕАМ-а су били да ЕАМ буде заступљен у влади са 40% до 50%, да се разоружа Плапинска бригада и јединице издајника Ралиса као и јединице које је Папандреу мобилисао у току борбе, и да се почетком фебруара одржи плебисцит по питању монархије а почетком априла избори за уставотворну скупштину. Једино питање по коме је постигута сагласност је успостава регенства као битан предуслов решавања осталих проблема.



Из Срема: Колоне наших војника крећу у прве борбене редове

На фронт!

Данас се бију последње битке за ослобођење наше домовине. Србија је скоро сва слободна. Нема Гестапоа, љотићеваца и четничких кама. За то имамо да захвалимо нашој НОВ и братској Црвеној армији. За то имамо да захвалимо нашој браћи Хрватима, Босанцима, Црногорцима, Војвођанима и др. За то имамо да захвалимо и хиљадама палих хероја за нашу слободу. Али то није довољно, то није све. У Србији не горе села, не стрељају Гесталовци, не кољу пијани четници. Али за то горе села у Црној Гори, Босни, Хрватској, Славонији, Словеначкој, свакодневно се стрељају стотине људи, жена, деце у неослобођеним крајевима. Треба ослободити целу Југославију, да би Србија била истински слободна. Треба маршировати на Немачку, да више никад не доживимо 1941 годину. Спроводи се мобилизација. Наш народ, наша омладина јуначки се понела. Огромна већина способних је у војсци.

Али поред те свести и патриотизма, кога на делу показује огромна већина наше омладине, нађу се овде-онде, извесни појединци, кукавице и забушанти, који нису достојни ове слободе, која је крвљу стечена. Они хоће да се извуку из војске. Они се служе методама достојним њих: лажима, разним спекулацијама и протекцијама. Они никако не могу или неће да схвате, да наша војна и народна демократска власт нема никакве везе са стером, трулом и корумпираном Југославијом. Напротив, наша нова народна власт такве покушаје у корену уништава. Протекцији је дошао крај за увек. Режими бивше Југославије васпитавали су народ за интерес личних профита у духу протекције и мита. Данас, треба одлучно ударити по томе. Нашим омладинским организацијама дужност је да у томе помажу нашу народну власт и то: немилосрдно сузбијати сваки протекционизам у самим омладинским организацијама и васпитавати омладину у духу новог односа појединца према властима и држави. На том послу и на том односу проверава се свест и карактер као и одност интересима народа, сваког појединца. Чињеница је, да је то преваспитавање код омладине много лакше него код старијих, стога на омладинским организацијама лежи задатак да то озбиљно схвате и приступе отклањању те по нашу борбу, штетне појаве.

Код извесних појединаца варошке интелигенције, кружи спекулантски, закамуфлиран, кукавички став: »Па, зашто да ја идем у војску кад могу ја као инжењер, лекар, чиновник, песник, музичар, студент, ово или оно, — више да користим у позадини. Наша земља нема довољно интелектуалаца, па их зато треба по сваку цену сачувати.« А сви ти забушанти неће једно да схвате: да данас наука, музика, поезија, или сликарство, као и све остале професије, — немају нити могу имати друге дужности и важнијег задатка него непосредно учествовати или помоћи народно-ослободилачки рат. Све друге функције пред овим задатком падају. Сви ти спекуланти треба ово да знају: да без победе над фашизмом нема ни праве науке, ни уметности, нити икаквог културног живота за наш народ. Наша народна власт поставља сваког појединца на оно место где може највише користити интересу народно-ослободилачке борбе и изградњи наше нове државе. Дужност је омладинских организација да овај принцип поштују да се он на делу оствари, као и да омладину васпитају у духу ратних задатака.

Херојски се држе српске мајке и очеви. Има хиљаде примера где родитељи шаљу синове и кћери у војску, срећни што ће бити војници у армији друга Тита. Али, ипак, нађу се појединци који плачљиво наричу: »Он је млад, он је још дете, нежан је, њега само имам, итд.« Таквим ставом родитељи су непријатељи и свом народу и свом детету. Дужност је омладинских организација да тумачећи херојско држање оних мајки које су дале своје синове и своје кћери народној слободи, убеђују такве малодушне, као и да омладину васпитавају да сваки син и кћер наше земље, припада данас прво свом народу и слободи, а тек после тога и кроз то својим родитељима.

Једно треба знати: да ће у демократској, федеративној Југославији, у нашем новом, слободном животу, сваки појединац ове земље, вредети и ценити се онолико колико је дао за ствар народног ослобођења.

Зато све што је способно у војску, на фронт! Борба није још завршена!

НЕЋЕМО ТАКВЕ ПРИЧЕ

У својој књизи „Борба за ослобођење Југославије" друг Тито, у чланку „Национално питање у Југославији у светлости Народно - ослободилачке борбе", пише између осталог и ово: „Српски је народ дао и још увијек даје највећи допринос у крви и борби против окупатора и његових издајничких слугу, не само Недића, Павелића, Пећанца, него и против Драже Михајловића и његових четника, за пуну слободу и независност свих народа Југославије."

У тој величанственој борби нашега народа омладина је дала свој велики допринос. Одавно је наша омладина желела да има срећну домовину, у којој неће бити мржње међу људима, у којој ће младост моћи да се размахне својом снагом. Наши народи данас бајонетима стварају такву домовину, а српска омладина се поноси што је она међу првима кренула у борбу за слободу наше домовине.

Непријатељи нашега народа, којима ни дан-данас неће да уђе у главу то да је баш српска омладина једна од пионира братства и јединства народа Југославије, -још увек покушавају да унесу забуну у српски народ. Они јавно и тајно говоре како је „Србија расцепкана", како у Београду „не може" да се види Србин, како се данас „тражи неко помоћ за Хрвате", како је Народно-ослободилачка војска „отела" Србији „јужну Србију", како Хрвати, Македонци и Црногорци „преузеше све положаје" итд., итд. Исте такве приче могла је српска омладина да чује из уста „оца Србије", великог издајника српског народа и сриства, Милана Недића. Исте те приче чула је српска омладина из уста бродатих шваперских слугерања, четника Драже Михаиловића. И када се данас, после неколико месеци ослобођења наше напаћене земље, опет појављују такви коментари, онда треба да знамо где им је извор, јер на извору тих прича седе они исти који су клали у Крагујевцу, Јајинцима, Краљеву, Мачви и другим местима Србије. А српска омладина и српски народ не само да с њима немају ништа заједничко, већ их траже у свим „мишјим рупама" да их награде за дела, која су ови починили.

23 године су омладини Србије говорили: „Ето, ослободили смо Хрвате, а они су ипак незадовољни. То је покварен народ!... Ослободили смо јужну Србију а тамо се пијуне неки Македонци па се буне. То је покварен народ!... Ујединили смо се са сиромашном Црном Гором и све јој дајемо а они су опет незадовољни. И то је покварен народ!" Двадесет три године су омладину Србије учили да мрзи своју браћу. Двадесет три године се омладина Србије борила против угњетавања народа наше домовине, против мржње међу народима, за братство и љубав међу народима. У тој борби наша омладина дала је и своје жртве. Она је дала Живана Сердана, Босу Милићевић, Луковића и друге. А када је крвави фашистички окупатор поробио наше народе, омладина Србије је била та која се међу првима дигла да с оружјем у руци брани част наших народа и да покаже свима народима Југославије да она није за национално угњетавање, које је спроводила великосрпска реакција, већ да је она за слободу свих наших народа у једној бољој друштвеној заједници. Три и по године мешала се крв српских бораца и бораца свих осталих наших народа на кршевима Црне Горе, Босне, Далмације, Лике, на шумадијским брежуљцима и по улицама Београда. Младе Хрватице китиле су цвећем гробове погинулих Срба-партизана, а младе Српкиње су украшавале гробове палих Хрвата, бораца за слободу и бољи живот наших народа. О чврсто стегнуте братске руке наших народа разбиле су се све непријатељске офанзиве. Никад непријатељ није успео да заведе омладину појединих народа наше домовине. Он ће то најмање успети данас.

Наш народ је давно казао: на младима свет остаје. Млади су свога пута имали и сувише могућности да на својој кожи испитају ко им је пријатељ, а ко непријатељ. Млади ће знати да приме тај „свет", да га одрже и да га предају другим генерацијама. Свако ко у то не верује имаће прилике да се увери, јер је и сувише скупа била цена, којом су млади платили то драгоцено искуство. Зато ми нећемо такве приче, којима непријатељ младих покушавају да унесу семе раздора међу наше народе да би опет потекла врела словенска крв, коју Хитлер тако радо воли да види како се пролива. А она се у међусобној борби никад више неће проливати, јер то неће наши народи, јер то неће омладина.

Јоца Марјановић

Тековине народно-ослободилачке борбе на пољу културног подизања омладине

У току народно-ослободилачке борбе омладина свих наших народа дала је невиђене примере јуначтва и самопрегора који су били битни услови за постизавање великих тековина, који сачињавају данас темељ нове, демократске федеративне Југославије. То нису били само херојски иступи појединаца, већ масовна појава, која се испољавала у свим крајевима, у свакој јединици, изражена кроз најразличитије облике улагања напора, напрезања способности, иницијативе и сналажљивости ради што успешнијег учествовања у великом делу Ослобођења, једино остварљивом кроз учвршћење братства свих наших народа.

Али наша омладина није само дала велике и славне војнике, данас прослављене далеко ван граница наше земље. Борба, иако првенствено војничка, није се испољавала само на војном пољу. Требало је савладати и многе друге тешкоће за остварење великог задатка који се постављао пред нашом омладином. Наша омладина схватила је још од првог дана борбе огроман значај рада на стицању потребних знања, као једног од неопходних елемената за обезбеђење велике победе. Зато је одмах, са стварањем првих одреда, отпочео и рад на културно-просветном подизању наших младих војника. Али тај рад на културном васпитању наше омладине није се ограничавао само на стицање оних најнеопходнијих знања за успешно руковођење и учествовање у борби. Младићи и девојке из широких народних маса долазили су у наше редове да би, борећи се за слободу, уједно омогућили својим стваралачким снагама и неискоришћеним талентима толико спутаваним и угушеним од свих ранијих ненародних режима, да дођу до свог пуног изражаја. Омогућити да се задовољи та жеђ за знањем и новим стварањима био је нераздвојни елемент схватања слободе — исписане на нашој борбеној застави.

Рад на културно-просветном и уметничко-васпитном пољу под условима свакодневних тешких и исцрпљујућих борби, везаних са сталним покретима није био прост. Оскудевало се у књигама, хартији, техничким средствима за умножавање ретких текстова. Али све те тешкоће савлађивали су упорност, полет и надчовечанска издржљивост Титових омладинаца. Зиме и глад, непријатељске офанзиве и огромни физички напори нису могли спречити одржавање четних и батаљонских конференција, на којима су се учесници упознавали са разним питањима из области војне вештине, политике, историје, географије и другог. Под врло тешким условима одржани су курсеви на којима су се млади војници оспособљавали за своје дужности. Чињени су огромни напори да се савлада неписменост бораца. Без буквара, а често и без хартије, на песку или плочици од даске, учили су се наши омладинци да читају и да пишу. Не дозволити ниједном борцу да буде неписмен, било је и данас остаје правило које спроводе у дело наши омладинци у свакој јединици. У многостраном и неуморном настојању на културном васпитању омладине највећу потешкоћу претстављао је рад на научно-просветном пољу. Иако су за овај рад недостајале потребне књиге, искоришћавао се расположиви кадар интелектуалаца за организовање популарних предавања из разних области науке. Кроз разне културно-забавне приредбе и зидне или џепне новине васпитавали су се наши борци и потстицали на оригинална стварања. Песма прати нашу омладину кроз све моменте њиховог војничког живота. Сећање на славне битке, погинуле другове, љубав и захвалност према Титу, верност своме народу, домовини и слободи — изражава се и овековечује кроз партизанску песму. Ни у најтежим часовима патњи и напора не растају се наши борци од своје песме — и из ње црпу нов полет и снагу за своје херојске подвиге.

Тај културно-стваралачки рад иако је био зачет и узео маха прво у нашој војсци, брзо је прешао оквире војних јединица. Омладина по селима, која је била најтешње повезана са нашим јединицама и са њима сарађивала, по угледу на своје другове у војсци, почела је исто тако да пожудно чита књиге, организује аналфалбетске течајеве, ствара своје хорове и позоришне групе.

То приближавање културе народу, остварено у току народно-ослободилачке борбе, припремило је услоове за нова, велика културна дела која ће се створити и која се већ стварају. Том интензивном стваралачком раду на свим пољима културне делатности отворене су нове, значајне могућности ослобођењем највећег дела наше земље. Данас постоје сви услови да култура заиста постане народна да буде намењена народу и да се рађа у народу.

Ово дело остварено на пољу културног подизања омладине једна је велика тековина, поред свих осталих, наше народно-ослободилачке борбе.

Др. О. Увалић

БУГАРСКА ОМЛАДИНА НА ДЕЛУ БРАТСКЕ ПОМОЋИ

Једна од највећих истина, што су прокрчиле себи пут кроз тешка искушења данашње борбе, је истина о братству наших народа са јуначким народом Бугарске. Та истина је плаћена драгоценом крвљу најбољих народних синова, који су пали у борби против страних и домаћих фашиста, тих подмуклих сејача међусобног раздора. На тој истини темељи се већ данас једна плодна политика присне војничке и политичке сарадње, која ће олакшати победу над непријатељем и допринети бржој обнови и изградњи.

Нова Бугарска, Бугарска Отачественог фронта, нема ничег заједничког са издајничком Бугарском Бориса и Филова. Пут нове Бугарске обележен је не само речима већ и делима. Нова Бугарска суди данас клики народник издајника, који је претворила Бугарску у фашистичког најамника и починила толика недела и код нас и у самој Бугарској. Нова Бугарска ратује против нацистичких крволока и њени синови остављају кости по сремским равницама. Нова Бугарска олакшава, својим правилним политичким ставом, сређивање односа међу балканским народима и утврђивање постигнутих тековина против свих непријатељских покушаја.

Најватренији поборник ове нове политике истинског братства међу нашим народима јесте бугарска омладина. Поучена историским примерима и тешким искуством трогодишњег ропства и борбе са фашизмом, она је потпуно свесна да ће само присна сарадња међу словенским народима Балкана моћи да обезбеди свакоме од њих срећнији живот у миру и слободи. Та жеља за сарадњом, братско разумевање и љубав што је бугарска омладина гаји према нашим народима, добила је свој најлепши израз у понуди бугарског омладинског савеза да се десет хиљада незбринутих деце из свих наших крајева пошље преко зиме на прехрану у Бугарску.

И по својој хуманости и по свом дубљем политичком значењу ово је заиста један редак и велики догађај. Тешко опустошена од непријатеља, — порушена, опљачкана и што је главно још неослобођена потпуно, наша земља очекује једну тешку ратну зиму. Много је домова без огрева, много је породица без осигуране исхране. Читаве крајеве притискује мора немаштине и глади. Све те недаће најтеже погађају баш оне који су најонеотпорнији, погађају мале избеглице из окупираних крајева, погађају ратну сирочад наших бораца. Њихове ручице се мрзну, њихове очице жудно гледају у парче хлеба које им се пружа. Братска помоћ бугарске омладине долази у прави час. Место да трпи свирепу оскудицу, која би можда потпуно упропастила њихов нежни организам, десет хиљада наших малишана провешће ову зиму у светлим и загрејаним собама, на доброј храни, под надзором стручних васпитача и учитеља и осетиће, можда први пут у свом веку, истинску радост живота.

Али не само то. У племенитом гесту бугарске омладине оцртава се лице једне нове стварности. Попаљена српска села, побијен голоруки народ — то је лице старе, фашистичке Бугарске. Братска помоћ у невољи, прихваћена нејач — то је лице нове, народне Бугарске. Кроз ову акцију, коју бугарска омладина покреће, учврстиће се још више необориво братство наших народа — услов будућег напретка.

Родитељи ове прихваћене деце, њихови рођаци и старатељи, затим омладина и читав народ, носиће у срцу захвалност према онима који су нам помогли да сачувамо наше највеће благо, наш подмладак, а из самог тог подмлатка развиће се за коју годину нов нараштај бораца и радника на делу мира и братске сарадње између нове Бугарске и нове Југославије.

*

Организациони задаци око прикупљања и опремања деце, која ће бити послана на зимовање у Бугарску, поверени су УСАОЈ-у. У вези с тим организовани су окружни одбори у које поред омладинског претставника улази и по један претставник Народно-ослободилачког одбора, АФЖ и Јединственог фронта. Помажући свесрдно одборима у њиховом раду омладина треба да омогући што брже остварење ове корисне и важне акције.

Н. П.



Мујезиновић: **Одборник из Шеховића**



Мујезиновић: **Мајка**

I КОНГРЕС АНТИФАШИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ ВОЈВОДИНЕ У НОВОМ САДУ

Први пут после ослобођења, после тешког робовања под немачком, мађарском и усташком чизмом, састала се је омладина Војводине — да покаже шта је и поред страшног фашистичког терора урадила за време три тешке године, шта је постигла у такмичењу за I Конгрес и како ће својим ударничким радом помоћи изградњу нове државе.

У препуној, дивно удешеној сали „Спомен дома" започео је овај велики празник војвођанске омладине.

Сам почетак — отварање — започело је одушевљеним манифестацијама Титу, НОВ-у, демократској федеративној Југославији и братству и јединству. Та младалачка експлозија одушевљења и снаге трајала је за цело време Конгреса.

Конгрес је отворио и поздравио друг Ђорђе Никшић — који је између осталог рекао: „Наш Конгрес јесте израз снаге и јединства целог нашег народа и такође наше омладине. То је још један доказ братства и јединства, јер се данас поред Срба налазе и Хрвати и Словенци и остале народности које живе у нашој Војводини."

Генерал-лајтнант Коста Нађ поздравио је Конгрес у име Главног штаба НОВ Војводине: „Другови", рекао је он, „Ви одржавате овај конгрес у ослобођеној Војводини, али не треба заборавити да има још делова наше домовине који још стењу под чизмом окупатора и домаћих издајника. Наш Загреб, Љубљана и Сарајево очекују своје ослобођење. Наше војвођанске бригаде прекорачиле су границу и са херојском Црвеном Армијом приносе славу нашег оружја по бојиштима Славоније, Хрватске и Мађарске."

Појаву друга Рате Дугоњића на говорници омладина је бурно поздравила. Минутима су трајали овације и усклици УСАОЈу и СКОЈу.

Он је, осврнувши се на светле примере прошлости, рекао: „Ми ћемо се учити од наших предака. Ми ћемо из наше историје извући све оно што је најбоље да користимо за слободу нашег народа. Ми ћемо да будемо млади какав је био наш Бранко, да будемо против неправде, као што је био Змај, али истовремено да кажемо и то, да се и од нас, омладине има што учити, да ће се поколења од нас учити, како се треба борити за отаџбину, како треба живети и жртвовати се за слободу отаџбине."

Пошто је истакао разлику и значај места и бојишта, по којима су сада чувени и славни народи Југославије, он је додао: „За нас борба значи борбу за демократски облик државе, за нас слобода значи борбу за учвршћивање свега онога што смо до сада постигли. За нас слобода неће значити спавање, сем, него за нас слобода значи постићи још боље него што смо постигли."

Осврнувши се на двогодишњицу Првог Конгреса УСАОЈ-а друг Рато је истакао борбу и решавање постављених задатака: после свих жртава, после свих напора, „Ми, другови, можемо ведрим оком да гледамо у будућност, ми данас можемо сигурним путем да корачамо до остварења онога што желимо. Данас је међународни положај Југославије чвршћи него положај других земаља које су биле поробљене под фашизмом. Ми смо то успели не зато што смо имали неке препоруке, не зато што смо имали специјалне симпатије, него што смо лили крв и на тај начин стекли симпатије свега што је демократско у читавом свету. Ми знамо да је најважније питање, питање демократских тековина, питање да народ одредн како хоће да живи и да те тековине очува. О угледу наше Југославије ми имамо очит пример у томе што смо видели Црвену Армију Совјетског Савеза, који није хтео да пошаље војску у нашу земљу без одобрења наше владе. Тако ће да поступају и сви остали наши савезници."

У име омладине Србије Конгрес је поздравно члан Главног одбора УСАОЈа Раденко Брочић. Појава представника Србије била је праћена бурним и одушевљеним овацијама: „Војводина—Србија" „УСАОС" и друге пароле — дуго су прекидале говорнике.

„Ја, у име омладине Србије, изражавам жељу читаве наше омладине да ваш први Конгрес допринесе још чвршћем јединству, још чвршћој повезаности омладине Србије са омладином Војводине и да заједнички, кроз заједничке постављене задатке допринесемо што бољем остварењу демократске федеративне Југославије."

Усклик „Да живи наимилији пријатељ наше омладине наш вођ и учитељ друг Тито" био је пропраћен читавом експлозијом одушевљења. Омладинци су устали и скандирали „Хе-рој Ти-то" читавих 10 минута. Делегат братске хрватске омладине Иван Ловинчић указао је на борбу херојског Срема, који је служио као пример хрватској омладини. „Кад могу они да се боре у равницама, кад могу да се боре по кукурузима, онда и ми можемо да се боримо по планинама", говорио је народ и омладина Хрватске.

„Непријатељ је хтео да посеје мржњу између српског и хрватског народа. Али, хрватска омладина доказала је да је за заједницу и братство и да смо хиљаде живота положили за јединство и братство, кад је било питање борбе за ослобођивање Београда пошла је из Хрватске пролетерска дивизија „Никола Тесла" као и 28 Славонска. Борци су журили и говорили међу собом: „Другови, морамо пожурити, они ће почети борбу а ми одавде из Хрватске нећемо стићи." У тој јуначкој борби за наш ослобођени Београд истакла се хрватска бригада „Раде Кончар" коју је за тај подвиг одликовао друг Тито." Усклици и одобравање прекидали су говорника који је био очито ганут.

Делегати, који су у име румунске, словеначке омладине у Румунији и босанске омладине поздравили Конгрес, били су топло поздрављени.

Јованка Петковић, делегат Срема, истакла је херојску борбу и ударништво Сремске омладине. Двадесет хиљада омладинаца отишло је добровољно у НОВ за време од 3½ године. Сви способни мушкарци од 15—50 година налазе се већ одавно у војсци — па чак и старци, који нису способни за веће напоре одлазе у милицију. „Ми смо чули глас вашег Конгреса омладине Србије и формирали смо прву пољопривредну бригаду — скоро свако место има своје радне чете и батаљоне. Данас у Срему ради 15.000 омладинке, од које већину сачињавају другарице. Рад се углавном састоји у сабирању плодова са напуштених фашистичких имања, у поправци порушених и попаљених кућа, машина и др. У предконгресном такмичењу омладина Срема дала је 303.800 радних дана. Само на откопавању у непосредној близини бункера дато је 15.000 радних дана.

Ми смо се борили заједно са омладином Босне и Херцеговине, али та омладина нема оно што ми имамо. Ми ћемо притећи у помоћ нашој пострадалој браћи, даћемо све да помогнемо оне, који су патили, који још и даље пате." У име омладине Баната говорио је друг Милан Прибић.

„Омладина Баната није презала ни једног тренутка да се бори против окупатора. У борбу је добровољно ступило 17.000 омладинаца-ки. Омладина Баната за 15 дана оспособила је пруге и поправила је неколико мостова да би омогућила Црвеној Армији да гони непријатеља. За месец дана успоставиле су скоро све фабрике и радионице које раде за потребе НОВ. Три бригаде са 14 хиљада омладинаца-ки дали су до сада 280.000 радних дана."

Члан Главног одбора УСАОЈ Војводине друг Бранко Танић, у име Бачке омладине рекао је:

„У НОВ се досада јавило 14.000 омладинаца — а радни батаљони дали су до сада 16.000 радних дана."

Појаву малог пионира Јована Суботића, који је говорио у име сремских пионира, цела сала срдачно га је поздравила.

„Још 1942 ступио сам у пионире. Наше је село сиромашно место, али смо ипак скупили 25.000 куна. Хтели смо да помогнемо болесним друговима да купимо липов цвет а шума је била далеко — а ми смо сазнали да се на тавану куће у којој су били фашисти налази липов цвет. Нас четири друга смо отишли и узели 4 џака липовог цвета и отпремили нашим друговима и многим другим. Радом ми смо стекли име правих пионира — оних пионира који воле нашу војску и нашег драгог хероја друга Тита."

Тим је био завршен први дан конгреса. Широким булеварима Новог Сада покулале су поворке младости. Виориле су заставе — трептали транспаренти, а над свим орила се снажна песма јуначке Војвођанске бригаде.

Рекли су се безбројни примери позадине и фронта, а кад је на заседању последњега дана прочитана декларација о безпоштедној борби против фашизма, о што јачем братству и јединству војвођанске омладине, о удорничком раду, прикупљању помоћи и наставку такмичења хиљаде гласова и Ти-то, Ти-то, које се понављало кроз ваздух и разнело се преко села и равних поља Војводине — била је то потврда решености војвођанске омладине да све да за нову братску заједницу народа — за свог вољеног Тита.

СА ПУТА ПО БРАТСКОЈ БУГАРСКОЈ

Са радошћу дочекали смо вест о догађајима у Бугарској на дан 9 септембра. Знали смо да ће бугарски народ проговорити и нисмо се преварили. Знали смо да борба коју су водили бугарски партизани по планинама Балкана и другим местима неће бити узалудна. Видели смо нову бугарску војску у борбама код Страцина, Косова Поља, Ниша, у ослобођеном Лесковцу, Београду и другим крајевима Србије. На бојним пољима против заједничког непријатеља, наши и бугарски војници остварују вековне тежње за братством између наша два народа. Видели смо и чули делегате бугарске омладине на I Конгресу антифашистичке омладине Србије. Али никад нисмо били у Бугарској. И сада нам се пружила прилика да је као делегати антифашистичке омладине Југославије посетимо, да видимо како живи, како ради братска омладина Бугарске, шта мисли о нама, да се још више зближимо и упознамо, да им кажемо о страдањима и патњама наших народа, о херојској борби коју упркос свега водимо, да им кажемо да жељу за братством није могао нико да угуши, да је она сада још већа, да она сада може и треба да постане стварност.

Са извађеним пасошима кренули смо на пут. Како ће нас дочекати, да ли ћемо се разумети, помишљали смо успут.

Приближавали смо се Софији. Цариброд, где је отприлике требало прећи границу, остао је далеко за нама. Пасоша се ни ми нисмо сетили. Остали су нетакнути као каква непотребна ствар.

У Сливници, коју је историја забележила као срамно место прошлости, где се некад проливала братска крв, свратили смо код једне чете бугарских војника, док је шофер отишао по бензин. Било је око 11 часова увече. Ушли смо у оближњу собу. На поду је прострта слама на којој спавају војници. Крај пећи седи дежурни и ложи ватру. Око стола два до три војника читају неку руску књигу о комсомолцима у рату. Цео изглед собе на први поглед потсети ме на дане из партизанског живота. Осетих се пријатно. Војници, већином омладинци, били су изненађени овом необичном посетом. Рекосмо одакле долазимо.

»А, Титовци« одговорише и лица им се развукоше у осмех. Језици су нам тако блиски да се потпуно разумемо. Осећамо њихове братске речи и топле погледе. Видимо у њима нове бугарске војнике, који немају ништа заједничко с фашистима. Они желе да нас нечим почасте. Питају нас да ли смо гладни. Доносе хлеба и сира и извињавају се: »Шта ћете, војничка храна«. Скоро смо све у соби пробудили. Сви желе да нас виде и да проговоре по коју реч. После толико времена можемо слободно и отворено да разговарамо. Наше мисли, наше жеље су исте: уништити фашисте до последњег, не дозволити да икад више пролевамо међусобно крв за туђе интересе.

Сливница је била само почетак зближења и топлог дочека. Ми смо у Бугарској обишли осам великих градова, почевши од Софије преко јужне Бугарске до Црног Мора и део северне Бугарске. Пут смо завршили повратком у Софију. Од свих места које смо посетили не може се рећи да су нас негде боље, а негде слабије дочекали. Бројни митинзи, на које је омладина долазила са транспарентима исписаним паролама о борби, коју желе да воде у заједници са нама, херојском Црвеном Армијом и савезницима све до Берлина, о кажњавању издајица и фашиста у својој земљи, слике маршала Тита, одушевљено клицање омладине при помену имена нашег вољеног вође, о федерацији са нама, жеље омладине да још више учврсти јединство Отаџбинског фронта говорили су о новом путу којим је пошао бугарски народ и омладина. Избиле су на површину дуго пригушиване тежње за братством, правдом и слободом, које је одувек у души носио народ, а које нису могли сломити никакви досадашњи реакционарни покушаји споља и изнутра. Братство са нама показује бугарски народ и омладина на делу. Нема ни једног места у коме нас нису питали када ће доћи деца из Југославије. У више места тражили су да пошаљемо већи број деце, него што је предвиђено. У граду Плевну један друг каже: »Ми можемо и хоћемо да примимо не 2000 него 20.000«. — »Гледаћемо их као своју децу«, кажу сви. Наши рањеници, које смо у Пловдивској болници посетили, осећају се као у својој земљи. Брига и пажња, која им се указује, огромна је.

У Бугарској знају колико је наш народ пострадао, колико је наша земља разорена. Они хоће да нас и материјално помогну. Они знају за херојска дела наше омладине. Њихови први партизански весници, штампани илегално, доносили су чланке о ситуацији код нас. Наши успеси уливали су им још јачу веру у победу. Кроз нашу борбу за ослобођење гледали су и своју борбу.

Бугарски народ зна за злочине које су учинили бугарски фашисти у нашој земљи, исто онако као што смо ми свесни злочина четника Драже Михајловића и осталих домаћих изрода код нас. Пред наш повратак отпочео је у Софији велики народни суд за фашисте и издајнике, који са великим интересовањем прати читава Бугарска. Велики је то догађај за њих. Доста је било ненародних режима. Дошло је време слободе.

Провели смо у Бугарској 22 дана. О сваком дану могло би се посебно писати. Били су то за нас радосни тренуци и неизбрисиве успомене. Никада нећемо заборавити како нас је у Бургасу дочекала једна партизанка. Загрлила нас је и успела да каже: »Браћа Југословени« и даље није могла ,јер су је сузе загушиле. Било је таквих примера више. Нећемо исто тако заборавити како нас је народ у Русима чекао читаво после подне на снегу и зими све док нисмо дошли. Ми смо осећали да та љубав и радост није само према нама — делегатима — да она у њиховим срцима пламти неугасивим жаром за читав народ и омладину Југославије. **В. Д.**

НА ДРИНИ

Нек оловне побјегну магле
И сунце на обзорју сине,
Нек ведру запоју пјесму
Струне моје нутрине —
У тихој, смиреној шутњи
Да слушам ријечи Дрине...

Нека су проклети, Дрино,
Они што рекоше да си
Понор што дијели два свијета!
Јер ти си мост што нас спаја,
Ријеко љубљена, света,
Пуна блистава сјаја!

Дрино, престаће сузе
Које низ образе росиш.
Из твоје крваве пјене
Устаће хероји мртви,
Поклона дјеца и жене
Што их у крилу носиш...
Они ће ступати с нама
Уз жубор твоје воде,
Преко планина и поља,
Кроз шуме и ливаде цвјетне,
Носећи барјак слободе
И дане мирне и сретне.

О, једног блиставог дана,
Уз цилик побједних звона
И цвркут птица са грана,
Ти ћеш слободна шумјети,
Спона народа братских,
Ти, љубави милиона!

С. Бенозон
Наше новине Штабна чета I Пролетерске дивизије

Спремићемо дрва Београду

У свом рушилачком бесу немачки фашистички окупатори, напуштајући нашу земљу уништавали су и пљачкали све што им дође под руку. Оно, што је годинама изграђивано тешким мукотрпним радом, уништено је готово преко ноћи. Наша нова народна власт нашла се пред низом врло крупних и тешких проблема. Стање наше привреде, нашег саобраћаја, исхране и огрева било је врло забрињавајуће. То стање најбоље је оцртао друг Тито у свом говору на I Конгресу антифашистичке омладине Србије, када је обраћајући се омладини, рекао: „Данас су наше железнице разорене — треба градити железнице! Наши су мостови порушени — треба градити мостове! Наши су путеви порушени — треба градити путеве! Наши су градови без огрева — треба их снабдети огревом!" Као што је и 1941 године, на позив комунистичке партије и Тита, омладина Србије прва похрлила да с пушком у руци брани част и слободу свога народа, тако је и сад, на позив свог великог друга, Народног хероја Маршала Тита, прегла на посао изградње своје порушене земље. Никле су радне чете, батаљони и бригаде. С песмом на уснама омладина Србије раскрчавала је рушевине, оправљала путеве, пруге и мостове.

Али оно што се у прим, релативно топлим, јесењим данима није наметало као тежак проблем, наметнуло се свом жестином доласком мраза, доласком хладних зимских дана. А то је проблем огрева. Београд, престоница демократске федеративне Југославије, нашао се у врло тешкој ситуацији. Питање огрева постало је питање нормалног функционисања државних установа, надлештава, читавог државног апарата, питање одржања наших толико драгоцених болница. Али не само то. Прикривени народни непријатељи, непријатељи Народно-ослободилачке борбе, користећи тешко стање наше земље изазвано ратним пустошењима, трубе на све стране о томе како наша народна власт није способна да организује живот, да оспособи привреду, саобраћај, да обезбеди исхрану и огрев, покушавајући да тим лажима компромитују углед Народно-ослободилачког покрета. Малодушни грађани заплашени таквим клеветама једнако понављају: „Смрзнућемо се ове зиме." Дакле, питање огрева постало је и питање политичке победе над тим и таквим хушкачима и непријатељима Народно-ослободилачке борбе. Увиђајући потпуно значај тог проблема, омладина, као и увек, прва ставља своје снаге на расположење нашој народној власти. Народним непријатељима омладина поручује: Ми се нисмо смрзнули ни онда, кад смо по снежној вејавици на планинама Босне, Херцеговине, Црне Горе, Санџака, Јастребца и Космаја водили борбу против швапских окупатора, оних истих окупатора под чијим сте се окриљем ви, у то исто време, грејали по топлим собама и такмичили се у измишљању гнусних лажи о НОВ и њеним руководиоцима. Нисмо се смрзли, јер нас је загревала, јер нам је у грудима горела ватра љубави за свој народ и Слободу. Да, нисмо се смрзли тада, још мање данас кад смо остварили свој велики сан — Слободу.

Кроз који дан кренуће из свих округа Србије омладинске радне јединице да тамо на Црном Врху и Руднику отпочну са сечом дрва за Београд. У баракама које су већ спремне омладинци ће после рада имати све услове за културни живот и одмор. Хиљаде најбољих омладинаца Србије развиће тамо од 10-I до 10-II-1945 г. племениту утакмицу у испуњавању својих обавеза датих свом народу, свом Титу, свом I Конгресу.

Попут легендарног Корчагина и његових другова комсомолаца, који су једне страшне зиме, за време грађанског рата, обезбедили огрев своме граду, поћиће ударници омладинци Србије да на снежном Црном Врху и Руднику осигурају огрев Београду. Биће то дани великих прегнућа. У суровој снежној зими одјекнуће планинским врховима громка омладинска песма. Кроз који дан пашће прва стабла под ударцима ударничких секира. Омладина Србије отпочеће велики општенародни посао, посао за који треба да се заложе све омладинске организације, сва омладина Србије, јер ће извршење тога посла бити мерило њене јединствености и снаге њене љубави према народу и слободи.

Р. А.



Вуксан Булатовић: Без крова

ЗА НАШ БЕОГРАД

Упркос свих покушаја и терора непријатељ никада није могао сломити слободарски дух београдске омладине. Она данас достојно и смело корача путем, на коме су хиљаде београдских омладинаца и омладинки, у данима наше борбе за слободу, оставили своје младе животе.

Три и по године фашистичке окупације оставиле су дубок траг у нашој земљи. Она је опљачкана, опустошена, разорена. Ни Београд у томе није поштеђен. И у њему су фашисти оставили свој разбојнички печат. Својим сопственим снагама морамо дати све од себе да нашу земљу подигнемо, изградимо, да у њој створимо онакав живот, за који смо се борили и проливали своју крв.

Сваки дан поставља пред нас све нове и нове задатке. Омладина је дубоко свесна својих задатака. Љубав према свом народу, према својој домовини доказује београдска омладина на делу. Она данас помаже изградњи Београда. У фабрикама и предузећима омладина је прва на раду. У скупљању помоћи пострадалим крајевима београдска омладина показала је своју иницијативу.

Сада, када је зима већ почела, када њен студени дах осећамо скоро на сваком месту, када су се београдске улице забеле од снега, Београду је потребан огрев. Нема куће, нема скоро човека у Београду, који о томе не брине свакодневно. То питање је постало општи проблем за Београђане. Но, омладина, која је до сад била прва у извршавању задатака, прими ја је на себе да и тај проблем реши. Она неће допустити да се слободарски и напаћени Београд смрзава. Она ће и овај пут показати своју свест и љубав према Београду, који је то заслужио. Ми смо и до сада савлађивали много веће тешкоће. Омладина Београда и овај пут показаће да пред њеном чврстом вољом нема тешкоћа, које се не могу савладати. Београдска омладина показаће то и онима, који се из прикрајка алурадо смеју нама, критикују, говоре да смо неспособни, да не умемо да организујемо.

За ту племениту акцију, поред омладине из других крајева Србије, спрема се и 400 београдских омладинаца да пођу у наше планине. Пред снагом њихове воље, под ударцима сложних мишица, омладина ће обезбедити огрев, који је толико потребан напаћеном Београду.

Омладинце, који тамо одлазе, потребно је снабдети топлом одећом, обућом, вешом, алаткама, потребним за рад. Београд ће са своје стране све учинити да помогне ту акцију.

Напред омладино Београда! Покажи и овај пут да си спремна на све жртве, које од тебе тражи наш народ!

Црна Трава

За леђима Власотинца, баш изнад саме обале Власине, дижу се таласаста брда, у рана јесења јутра редовно покривена плавичастом маглом. До скора су та брда била отсечена од Власотинца бодљикавом жицом и каменим караулама, које су поставили бугарски фашисти. Сада је та лажна граница померена, жица је скинута и Планина је са свима својим селима и засеоцима поново припојена власотиначком срезу. По обронцима и висоравнима се ређају: Брезовица, Дејан, Лопушња, Брод, Рупље, Бистрица, Црна Трава. Ређају се планинска села; понека се сакрила између два брда, друга наднела изнад Власине, трећа посадила на заобљене брдске врхове. Свако од тих села има своју крваву, болну историју из доба терора, који су вршили окупатори. Свака појата и водоница и завијутак на уском, стрмом, раскаљаном путу, прича о данима, када је народ црнотравске Планине патио и борио се.

Планина је пасивна и у њеним селима, сем ситног кромпира и хладне воде с кладенца нема ничега више. Народ је одлазио у печалбу, мучио се и злопатио, живео толико примитивно да човек застаје ужаснут, кад види његово беспримерно, очајно сиромаштво. Трошне чатмаре, у којима живи становништво овога краја, сем огњишта, верига, котла, софре и неколико троножаца, немају ничега више. Спава се на рогожи или шаши од кукуруза, а све посуђе претстављају »лејке« — бућави, напукле тикве и окрњене тестије. Ако се негде нађе мало хлеба, тај хлеб је црн као земља, умешен од овсеног брашна. Унутрашњост кућа је мрачна, у њој се меша мирис дима с мирисом земље. Ту, у тим чатмарема рађају се деца Планине. Међутим, догађаји су показали да је баш тај сиромашни народ пружио здраву подлогу, на којој је изникла гигантска Народно-ослободилачка борба. Црна Трава се дигла листом да у најтежим данима пружи жилав отпор окупатору. Гореле су убоге куће, палили су их бугарски фашисти. Пламен је лизао небо и уједно деловао као потстрек да сваки мушкарац који је кадар да носи пушку ,учини што му је дужност. И Планинци су се окупљали, збијали у чврсте редове, дизали у ваздух мостове, возове, јуришали на бункере. Друг Срећко, један од пет првих црнотравских партизана, прича, како су у самом почетку устанка похитали да минирају мост на Морави, на путу између Власотинца и Лесковца. Тринаест другова се привукло без шума великом гвозденом мосту, мине су биле брзо постављене и када се после експлозије дим разишао, млади црнотравски партизани су већ, задовољни, журно одмицали даље.

У тим данима су фашистички зликовци вршили ужасна насиља над невиним становништвом. Свака кућа широм целе црнотравске Планине памти страшне дане, када су наилазили крволочни мучитељи. Жртве су већином биле жене, деца и старци. Пред згариштима кућа људи су убијани или, што је било још горе, тучени до бесвести, тако да су у најтежим мукама издисали, док су остали одвођени у бугарску на рад, да тамо маларија доврши мучења. Пионира Бранка из Брезовице су дуго немилосрдно тукли, претили да ће му ишчупати језик, служили се најгуснијим сретствима, не би ли га натерали да ода партизане, који су нешто раније били у селу, али се малишан јуначки држао, тако да нису успели да од њега извуку ни једну једину реч. — У тим црним данима женама је патња избраздала лица. «Синови партизани, муж стрељан, отац убијен, стриц пребијен, ујак отеран на рад» — таквих случајева је било много. Тада су омладинке за поласке својих »литака« заденуле револвере и кренуле да се свете крвавим завојевачима. У тим данима омладина Црне Траве је свакојако радила на великом делу народног ослобођења. Све што је било способно било је у војсци, а они што нису били у одредима организовали су одборе УСАОС-а, те се тако, раме уз раме са војницима, борили. Црнотравске жене су сатима, вршећи дужност курира газиле снег до појаса. Морале су да иду обилазним путем, јер је требало прећи границу, чувану безбројним караулама, опасним жутим каменим зидовима пуним фашиста с једне стране и избећи истовремено патролу зелених недићевских граничара с друге стране.

Безбројни су начини, којима је народ Црне Траве посведочио своју оданост и привржености Народно-ослободилачкој борби. — Партизани су пролазили селима и певали:

»Ој, Славице, другарице,
исплети ми рукавице,
исплети ми двоје, троје,
на Чемерни студено је!«

И Славица је плела рукавице, чарапе, џемпере, вадила из ковчега спремљене дарове, секла платно за завоје, лечила рањенике. Партизани би долазили после тешких борби, уморни, гладни, покисли. На огњишту је горела ватра, борци су се грејали седећи на троношцима уоколо, а село је доносило за храну што има, одвајајући од уста, срећно што може да помогне. Три и по године је наша пасивна Црна Трава са љубављу чувала партизане, три и по године је поред наших бораца и бугарски генерал-мајор Славчо Трински са 4000 својих партизана боравио у њеним недрима. Народ је био гладан, месецима је живео на бареном крмпиру, па је ипак све невоље сносио храбро и све своје напоре усредсређивао на то да помогне партизанима. Пошто је владала потпуна оскудица у храни, по пет шест кућа би се удружило, свака би дала последњу шаку брашна, само да се умеси хлеб за партизане, који су на другом крају водили жестоке борбе. Затим су се омладинци под најтежим околностима пробијали до положаја, како би с муком набављени хлеб донели борцима. И док на положају клокоћу митраљези, грмеју минобацачи и лије се крв, у суседном селу се држе зборови, неписмени се уче читању на билтенима, а омладинске радне чете такмиче се у томе која ће више да допринесе у позадинском раду Народно-ослободилачкој борби.

У време, када се скоро у читавој Србији само осмехом или победничким сјајем у оку саопштавало другу да су партизани негде добро казнили »казнену експедицију«, јуначки народ Црне Траве је сва једнодушно, свима својим моћима настојао да зада што теже ударце окупатору и скине ропски јарам. У тој надчовечанској борби, из крви најбољих црнотравских синова никла је слобода. Гудурама Црне Траве се болно извија песма о погибији партизана Мирка најмлађег црнотравског јунака, који је показао како син Планине воли своју земљу и гине за њу с песмом на уснама.

Д. Милошевић

Наши

Полазимо напред...

После дугог времена, које смо провели у селу Лањарку, дошли су дани офанзиве. Наше ударне бригаде пробиле су чврсто немачко упориште код Мартинаца и кренуле напред.

Идемо преко еремеке равнице и нигде јој не видимо краја. Свуда се пружила недогледна раван. Пролазимо кроз села, која су напуштена и већим делом опустела. Стварно, та се слика не може заборавити. Куће напуштене, све поразбијано, двориште отворено, ствари разбацане по улици. Могу се видети јоргани и јастуци у блату. Све је то страшно. Види се да је непријатељ хтео да уништи све за собом, али није могао. Понегде, на угловима улица, види се група старијих сељака, који кроз плач поздрављају нашу Народно-ослободилачку војску. Њихове старачке руке деле хлеб, јер знају да смо гладни после дугих маршева. Наша колона пролази. Киша очајно пада. И поред тога наши борци су срећни што иду напред. Пева се, нико се не осврће на кишу и блато. Стижемо у хрватска села. Овде је друкчије него у претходним селима. Свуда је организован дочек. Свуда се по кућама виде пароле и наше извеше. Сремска омладина је дочекала нашу српску бригаду са песмом и одушевљењем.

Сада се могло осетити како је чврсто јединство хрватског и српског народа.

Спушта се ноћ. Улазимо у село Бачинци. Ту је било много наших бригада. Улазимо у куће да бисмо се што пре осушили и кренули напред. На лицу сваког борца видело се да жели да иде за непријатељем и да га дотуче и уништи у његовој јазбини.

Гордана Крстић.

Још један...

Небо је прекривено тмурним и зимским облацима. Сипају ситне и ледене капи кише, помешане ветром ударају у лица младих извиђача, који су се враћали са положаја испред села Адашевца. Црна српска земља лепила се за њихове ноге. Широке и пусте равнине покрај Саве прекривене су каналима, мочварама и разливеном водом. Осамнаестогодишњи извиђач Љубо са својим другом газио је воду и журио се да поднесе извештај о немачким снагама у Адашевцу. Цео дан по киши и ветру, кроз ватру куршума и граната, извиђали су немачке снаге. У свести младих извиђача лебдео је лик плавookог младића Милана из Шида, који је побегао из немачких руку и дошао да обавести своје другове о снази фашиста. Дао је Милан Љуби драгоцене податке о наоружању и броју раскомаданих хитлеровских чопора, који су се у нереду повлачили из Шида и осталих места. Обећао је да ће се поново провући између немачких војника и да ће се идући дан вратити са новим извештајем о намерама и снагама Немаца. Пожртвованост и херојизам младог Сремца испуњавала је мисли младих партизана. Овакви су примери безбројни по Срему.

Ноћ је увелико овладала. Киша је непрестано сипила када је Љубо стигао у село и предао извештај својој команди.

Данило Вукадиновић.

ЛИКОВИ ОМЛАДИНАЦА — ХЕРОЈА

АЛЕКСА

Дрина надошла, брза, мутна, помамна, подивљела. Нигде сплава, нигде чамца, нигде сплавара. Са ове стране села су вишеструко опкољена. Недостаје хране за људе и стоку. Сачувани рањеници на Неретви оскудевају у храни и смештају.

— Морамо напред — говори Алекса у штабу — болница се слабо храни, спава напољу, за коње нема сена, а четници стално кевћу и пушкарају преко Дрине«. Задатак је био јасан и кратак: треба прећи Дрину, гонити и дотући разбијене четничке банде. Читаве бригаде — I Пролетерску, II Пролетерску и II Далматинску — од кувара до команданта, све обузима само једна мисао: укротити помамну Дрину, прећи, упасти у оне јазбине и бомбама ућуткати та пијана, лајава гласове и досадно пушкарање.

Алекса тумачи задатак партизана:

— Тежак је задатак, а ја сам уверен да га можемо решити. Колико смо пута извојевали победу, а задаци можда нису били ништа лакши. У задатку стоји: треба прећи Дрину. За нас, за пролетере, за омладинску бригаду, за славне пушкомитраљезце и бомбаше треба прећи! значи кратко: морамо прећи!

— И прећи ћемо, друже Алекса — одговарају батаљони. — Јасно је да морамо прећи, само — како што пре да пређемо?

Разасуте патроле враћају се са свих страна:

— Крај Бистрице има много балвана и жица на броду. Мост је много оштећен. Сплаварe побили четници. Дрина је свуда брза. На оваквој бујици тешко ће бити са сплавовима, а и десна обала је сва посечнута. Нашли смо нешто кламфи и експера, а на броду има ковачко огњиште. Довече ћемо испитати распон моста.

Размишљају борци. Размишљају штабови. Нико не познаје ћуд реке. — Које је решење боље: чамци или сплавови?

— Чини ми се да су сплавови једино решење. Само, где да се пребацимо и ко да их направи? Нико не познаје ову воду.

— Скела би била бржа и сигурнија, само да се конопац пребаци. Можда је на утоку Бистрице струја најслабија?

— Пробаћемо довече, другови. Пустићемо балван низ реку, — прихвата Алекса. А ја стално нешто друго мислим. Зашто да не искористимо делове моста? Да повежемо чврсто балване, пустимо лагано низ воду до моста и да се претходница преко њих пребаци. А после, ако буде требало, можамо мост поправити. Само да им растерамо посаду крај Дрине. Сад ћу ја да идем доле до батаљона, па ћемо одмах испробати струју воде и направити конструкцију. Ако не раније — оно бар да пређемо упоредо са I Пролетерском и Далматинцима. Треба оне псе разбити.

Увече је пуштен балван низ Бистрицу и само што је испливао на Дрину почео је да се окреће. Треба поново испитати мост. И Алекса је пошао. Непријатељ је далеко једва осамдесетак метара.

— Знате шта — направићемо пловећи мост. Повезаћемо чврсто балване и пустити их косо низ воду. Кад стигну до ових делова моста, преко њих ће моћи да се прелази. А после, кад осигурамо мостобран, можемо греде дићи и непрекидно прелазити преко моста.

Зашкрипала је зарђала тестера, одјекнула лупа чекића и ушица од секире. Стотине руку вуку балване, жљебове, закивају експера, савијају дебело челично уже. Све би се то без кламфи могло покидати, зато их треба исковати. На ковачком огњишту блеснула је ватра, у жеравици се усијало гвожђе. Алекса засукао рукаве — кује снажним замахом. Никад толико помоћника није један мајстор ни имао. Сви раде и нико никоме не смета. Распирује се ватра капама, простим дувањем, парчетом дека. Звони наковањ. Наковане кламфе цврче у води као сирово дрво на ватри.

— Направисмо читаво бродоградилиште — довикује Јеша, знојећи се да пресавије жицу.

ПРВА БОРБА

На Храшком вису. Бригада на одмору. Сељаци доносе храну која се већ дели по батаљонима. Ми спремни да додељени оброк, уморни и гладни, халапљиво поједемо. Одједном команда — покрет. Четници и жандарми сувише су се приближили нашем положају. За покрет брзо смо сви спремни. Нова команда гласи: „У колону по један, напред!" Наша чета кренула је путем између две косе. С друге стране десне косе налази се непријатељ, који нас не види, а стално пушкара. Мени се срце стегло. Очекујем нове догађаје, први напад. Страха нарочитог није било, али ипак срце је јаче ударало него обично.

Нисам имао времена да мислим шта ће и како ће даље бити. Убрзо се чула команда: „У стрелце, уз косу!" Сви се одједном распршимо на лево и десно и јурнусмо уз косу. Деси се чудо. Лупање срца не осетих више, а нешто као невидљиво гони ме напред. Стигосмо на врх косе. Опет команда: „Јуриш!" Из наших грла чује се поклик: „Ура, напред. Лево крило заломи!" Нови друг до мене подиже обе руке у вис и викну: „Напред, другови!" и паде на земљу. Остали другови кренули су напред, у потеру за непријатељем. Убрзо би освојен и други вис, а непријатељ протеран даље.

Да се нису ућутали митраљези и пушке и да није било команде: „Доста", ја бих ношен својим осећањима, јурио даље, даље, све док се не достигне и уништи проклети непријатељ.

„Ударник", II батаљон СИБ

Из позадине

Ноћ је. Права новембарска, са кишом и суснежицом. Нас седморица добијамо задатак: пребацити се преко села Н. у коме се налазе четници и Немци и доћи на Ловћен. При пребацивању бити веома обазрив и на све начине избећи сусрет са бандама непријатеља.

Полазимо. Напред друг са машинком а онда остали. Размишљамо и присећамо се врлети на које имамо да наиђемо, — прећи комуникације које су запоседнуте од Немаца и њихових слугу — четничких банди, прећи утврђено брдо Брбац и стрме шкољере изнад Котера — знали смо да то није лак посао. Па ипак увиђамо да и овај задатак и још многе друге морамо успешно извршити, да и ово брдо и још многа друга морамо проћи. Увиђамо, јер знамо да пут ка слободи води баш преко беспућа и ових врлетних страна и да је кроз столећа баш у овим кршевима сјала луча борбе против страних завојевача и домаћих издајника.

Овде негде у овом посном кршу звук гусала и одлучна реч — утврђивала је уверење да се само кроз тешку, жилаву и несебичну борбу долази до боље и срећније будућности... И то уверење које су бранили и за које су живели јунаци наше јуначке прошлости преношено је и таложено деценијама и стотинама година, то уверење остављено је и нама у наслеђе.

И док тако разговарамо сами са собом и присећамо се далеких али светлих и славних ликова прошлости — примећујемо да се неко креће нама у сусрет... неко ко је исто тако млад, уморан и гладан као и ми.

— Свуда су заседе четничке и немачке, говори нам он — нећете проћи.

Јесте... нећемо проћи.. то нам говори бледи глас из таме... неко ко је уплашен и изгубљен, неко ко је испао из колосека овог челичног века, из ритма живота.

А онда се присећамо: нема тврђаве коју ми не можемо освојити, нема препрека које ми не можемо савладати.

Тамо у селу сијају чађава, петролејске лампе и кроз замагљена стакла лукаво жмиркају на нас... Пси лају и блато шљепка под нашим уморним, премрзлим ногама.

— Ето, у тој кући се налази он, стари пријатељ и друг. Ограјаћемо се и одморити... размишљамо и улазимо у село, које нас некако заверенички посматра својим прозорима испуњеним неком треперавом, бледом светлошћу.

— Ово је село препуно Немаца.. Не могу вас примити у кућу, не могу вам помоћи. Бежите како знате! — Тако нам одговара он уплашеним и стидљивим гласом.

Знали смо где се налазе немачке и четничке заседе. Пошли смо мало даље од тих места. Пушке су откочене, прсти су на обарачу и сваки шум упијамо да би се према томе равнали. Тихо, скоро нечујно, привлачимо се до друма и ослушкујемо: Немци разговарају и већ смо прешли друм. А онда улазимо опет у село које је запоседнуто од четника, вешто заобилазимо њихове заседе, straже и патроле — журимо да до сванућа стигнемо у Шкаљаре.

Пролазимо поред пећине у којој смо се раније задржавали. Узимамо муницију и бомбе, пошто ту не можемо остати четничке банде обавештене су да смо се крили по тој пећини.

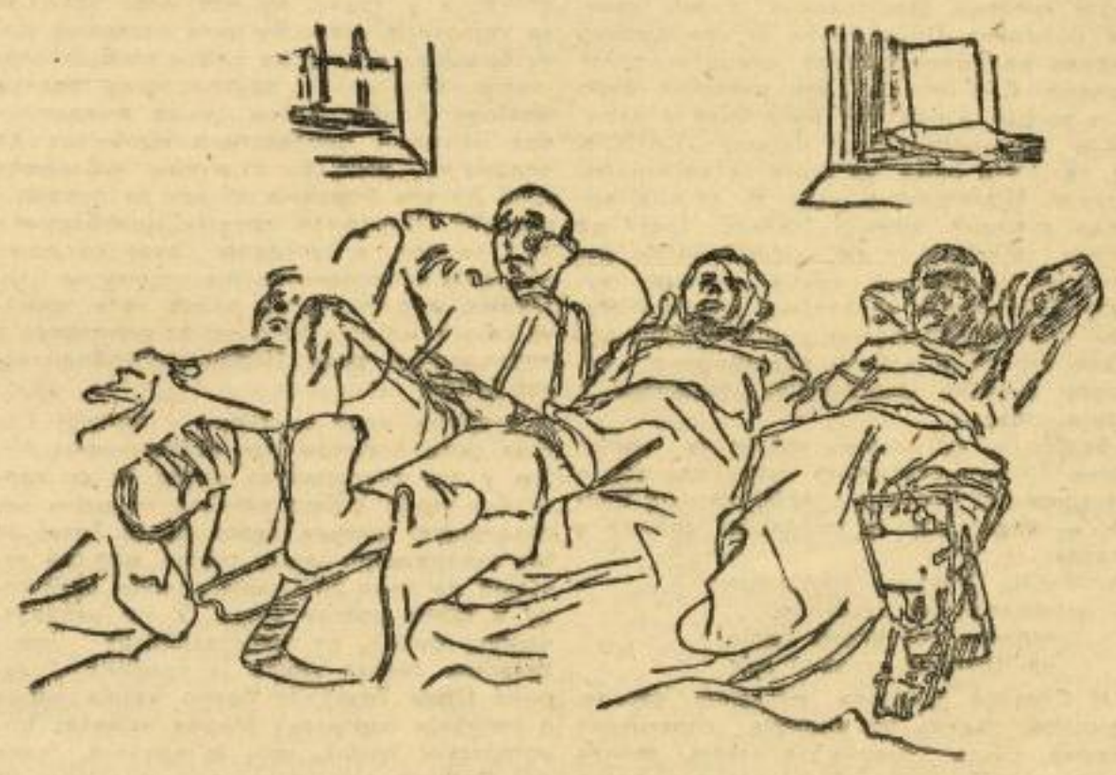
Зора руди, хладно је и магловито. Под нама се пружа Котор, препун уских улица и кућа у којима се тек буде људи. Немачке патроле шетају узаним сокацима, упоредо са њима патролирају и четници.

Друг са осматрачнице јавља да војска из Котара креће у правцу нас и ми се пењемо уз стрме стене Шљакара, тражимо заклоне и врло ретко одговарамо на митраљеску ватру непријатеља. Штедимо муницију.

Читав дан смо успевали да задржимо непријатељске јединице, а увече смо решени да по цену живота продремо кроз непријатељске редове. Следеће јутро, румено и радосно, затекло нас је на Ловћену.

Нема тврђаве коју ми не можемо освојити, нема препрека које ми нећемо савладати — јер ми смо пролетери.

Рацо Буквовић



Мујезиновић: **Из болнице III корпуса (Шехсанићи)**

ДЕЈОВИЋ

— Најлепше ти је у овом рату бити пилот — пролетиш Дрину, а не стигнеш ни да пљунеш у њу — чује се нечији глас.

— Паметна мисао — одговара Мила — али Швабу ни авиони неће спасти. Нису, додуше, ни амфибије рђаве, али да, направи ја за ноћ ,ако можеш!

— Мајсторе — питају Алексу — а кад ће бити испит? Посао је већ готов?

— Биће, биће, само док државна комисија да своје мишљење, — одговара насмејани Алекса.

Дрина је у ноћи још хучнија и пркоснија. Негде, око поноћи, балвани су запливали низ бујицу, рекиње су зашумеле разбијени таласи воде, сручило се неколико четничких рафала. Пролетерска конструкција просто се сурвала низ бујицу, стигла до моста, одахнула неколико часова, пукла и остала окачена о мост као ресторена капија. За тренутак то је приковало мисао пролетера и мисао Алексину. Онда су сви погледали у њега. Алекса се окренуо и пошао. И они са њим. А уснут им је говорио:

— Решење је добро, само треба да наша конструкција издржи снагу матице. Треба, значи, дуплирати балване и везати их још чвршће.

— Шестоструко ћемо их повезати, одговарају борци. — Тлекса, иди мало спавај — сами ћемо ми. Не спаваш већ трећи дан.«

— Довече морамо успети — одговара он. А после, кад пређемо..

»Бродоградилиштем је поново оживело. Штаб је одлучио: У одређени час, кад курири јава, запливаће нова конструкција низ бујну матицу, запрскаће и запенити разбијени таласи, зазвиждаће рафали, запевати гранате, затутњати мине. Пловећи мост спустиће се конопцима.

Наковањ опет звони. Колико је већ кламфи исковао Алекса! Још само пола сата времена. Треба убрзати рад.

— Друже комесаре, потребна је само још једна кламфа.

Алекса је спустио чекић — сад ћу ја. Видео сам је данас... Те ноћи артилерија и бацачи тукли су стално нашу обалу.

— Чекајте још само пола сата, па ћете видети како грми наша паљба и праскају наше бомбе.

Алекса је искочио напоље. И Луне је потрчао за њим. Граната је фијукнула. Бродоградилиште је засенила јака светлост, заглушила експлозија.

— Ништа, ништа, другови, ми ћемо прећи — говорио је Алекса док су га преносили у болницу.

Курир који је дотрчао у штаб да јави донео је на грančици крвав и пробијену чизму, спустио је и заплакао. А читава бригада је говорила: — Алекса је рањен. — Алекса је рекао: »Ми морамо прећи — и ми ћемо прећи... У рано јутро далматинска претходница прокрчила је пут. Читави дан, читаву ноћ пребацују Раде и борци — сплавари, групе по седам људи. Код I Пролетерске непрекидна грмљавина граната и мина. Букти пожар бомби. У Кутима — са сузама у очима — Олга реже Алексину ногу.

— И са једном се може ратовати — рекао је Алекса кад се пробудио. — наши прелазе, прелазе?

Курири, који су се враћали преко Дрине, морали су прво да одговоре на питање: Како је Алекси? Сваки борац је поручивао: »Алекса ће са нама, идемо даље...«

Никад не би била скупљенија крв за трансфузију. За болницу у Кутима, на Тресквици. Врањици, — то је био само сан. Колико би људи дало крв? Колико је часова Олга пробдила над Алексом. Алекса је у трајној несвестици бунцао само о преласку Дрине. А кад је умирао, плакали су лекари, болничарке, борци и руководиоци. Кад год је долазио свести, на питање: Како ти је, Алексе? — одговарао је: — »Добро! Јесу ли све бригаде прешле?« И последњи пут, кад се освестио, Алекса је настављао по стоти пут понављану мисао:

— Прешли смо. И болница ће прећи. Биће храна и бољег смештаја за рањенике. Знао сам да ми морамо прећи.

Драги Миленковић

борци пишу...

Ми у нападу

Хладан зимски дан. Прошло је 10 сати. Команданта нема, а са нападом на бок је требало почети. Чете се смењују на положају. Две су у рову док се трећа склања у неком пропалом кућерку, без крова. Наилази командант са подигнутом крагном на капуту и некако озбиљнија лица но обично позива команде чета. Предаје им задатак. Две чете имају у двема колонама, са обе стране друма, ићи у правцу села и напасти непријатеља, док ће трећа остати на истом месту у рову, као обезбеђење.

Једанаест је сати. Колоне обеју чета одмичу у правцу непријатеља. Већ су само 200 метара од села. Непријатељ је лукав. Он до сада не даје никакве знаке о себи. Извесни се борци почињу радовати, мислећи да је непријатељ већ напустио село. И надаље иде колона. Ћутке. На отстојању. Одједном паклена паљба бацача из средине села проломи ваздух. Прве мине падају на друм. Чује се команда: *леж*. За часак је читава колона легла потрбушке. Следеће мине падају поред колоне, једна посред ње. Имамо рањеника. Колона убрзава пребацивање. На отстојању, трчећим корацима, иду борци још за 50 корачаја напред развијајући стрељачки строј. „Шарци" почињу. „Зорке" тамане. Руски машингевери не престају праштати ни за тренутак. Потрбушке, милећи по блатњавом пољу, наш строј иде напред. Мине бацача, гранате топова, све гушће падају око строја. Тај њих не спречава. Они гурају даље.

Пролазе носила. Једна! Друга. Другови на леђима износе рањенике са положаја. До сада имамо четворицу рањених. Мине и даље пљуште око строја, но борци леже на месту. Ни мичу се! Место њих то чине „шарци", „зорке" и брегали. Они шаљу своје осветилачке поздраве непријатељу у село. Из строја се дижу тројица. Иду у правцу тих кућа. Не тиче се њих што греме „шарци", и падају мине. Иду даље. Упадају у прву кућу. „Шарац" је намештен и већ туче са њених прозора, ка центру села. *Одједном* се са страшним треском сручи граната посред куће. Шта ли је било са њима, узбуђено су се питали многи из строја, а њихови забринути погледи нетремице су буљили у упаљену кућицу. „Шарац" се поново јавио из куће! Његови светлећи меци су ројем летели у правцу села. Гранате су још гушће почеле да падају око куће. Тројка се извукла. Један од њих је рањен у ногу. Другови га прихватају и воде до превијалишта. Идем и ја тамо. Рањеници су спремни за транспорт. Товаримо их у кола. Један од њих одбија помоћ. Хоће сам да ускочи: „Пустите ме, мајку им швапску! Ух, баш су ми је до колена пробили, а сам бих се попео".

Кола су кренула, а хор рањеника запијевао је скоро научену песму:

„Нема борбе, нема рата
Без Николе команданта".

Вит. Стојановић
ком. II бат. IV српск бригаде

Напад на Алексиначки рудник

Полако и опрезно, скоро без икаквог шума, силазили смо са Буковине. Били смо радосни што идемо на непријатеља, али нас је мучило питање куда идемо! Нико није покушавао да постави питање гласно, јер смо знали да нам комесар ни за живу главу не би пре времена казао. Ноћ је црна и мрачна, једва један другог видимо. Једна цигара иде из руке у руку и обилази целу дванаестину. Човек има осећање да овде појединац и не постоји. Сви смо једна целина, нераздвојна целина, која све више ојачава упркос бурама, које хоће да нас разоре. У свитање зоре, стигосмо у једну шумицу. Тек ту примећујемо да се налазимо у алексиначком руднику, непосредно у кругу самог рудника, између трећег и четвртог окна. Полегасмо. Нико се није мицао. Прођоше први радници и straже. Њихова лица показивала су нам да нису ни слутили да се ту налазимо. Падала је киша и вода је почела да натапа наша одела. Било је студено, али нисмо смели да учинимо ниједну сувишну кретњу. Комесар нам је објаснио циљ нашег доласка. Рекао је, да се у Алексиницу налази око пет стотина Немаца, а око самог рудника исто толико Бугара, који чувају стражу. Рудник је радио у корист окупатора, требало га је онемогућити. Експлозивом, који смо понели са собом, требало је срушити три окна. Разделили смо се на групе и свака је група добила свој делокруг акције. Узели смо лампе и као радници силазили у окна. На први поглед није изгледало ништа сумњиво. Радници су и даље радили не обазирући се на нас. стражар је шеткао безбрижно. Луна чекића одјекивала је језиво кроз загушљиву атмосферу рудника. Један друг наоружан револвером, поднесе стражару цев под грло и тиме га умири. Прекидамо телефон и веза са Немцима и Бугарима била је отсечена. Неки другови су стављали експлозив, други су саопштили радницима да ниједан не може да се удаљи, јер је рудник блокиран. У прво окно стављено је 20 сандука експлозива. Чекајући на потпаљивање, објашњавали смо радницима циљ наше борбе. Многи су били одушевљени али је било и оних који су нас гледали са страхом. Пошто смо поставили експлозив почели смо евакуисати рудник. Добили смо наређење да пуцамо на стражу која се налазила пред магацинима. Један њихов стражар паде. Одједном се земља поче угибати, мирно вече проломи страховити праск. Из првог окна покуља џиновски стуб црног дима. Радници са запаљеним лампама бежали су као да их ђаволи гоне. Бугари, мислећи да је бомбардовање, остављали су у паничном бекству сав материјал и спрему. Мало затим, чула се друга експлозија, па трећа и Алексиначки рудник био је онеспособљен за рад.

Облаци црног, загушљивог дима дизали су се из сада пустог рудника. Ишли смо даље, ми, осветници свога народа, кроз борбу смо се приближавали своме циљу — *СЛОБОДИ* — ништећи при том све што би нам могло сметати.

Милић М. Милосављевић
„Корчагин"

ИЗ ДНЕВНИНА

Децембарски мутан дан, пун блата и ветра, који леди дах у грудима. Сати очајно споро пролазе. Под теретом оловно-сивог сна склапају се трепавице и кроз њих, као кроз гвоздене решетке ми назиремо живот: пун борби, победа и успона...

А овде гинемо нас педесет и осам. Млади смо и једино што желимо то је борба. Стрме шумске путање, на којима смо оставили своје стопе жеље за нама, нашим сновима и необузданом младошћу.

Писали су ми о Имзу Галичану... о оном младићу са ветром у коси, песмом на уснама, са блеском мује у очима.

Убили су га фашистички гадови једне премрзле и студене ноћи: везане његове руке биле су модре и отечене, на уснама крв која је лоптала из поломљених зуба, а у очима отровна мржња и презир, ко и се не да речима описати.

Довели су му мајку — уплакану и несрећну, јер јој је Имзо био све. То је било најтеже за Имза, тај раздрти мајчин јецај задирао је до дна душе...

— Не плачи мајко! твој син, твој Имзо, твоји синови мајко, ено их по оним брдима... доћи ће, осветиће, не бој се! Ту је показао на камење Куче и Пипера.

Имзо Галичан... погинуо! А овај дан сив и студен... ни срце више није топло, ни крв...

Пред вратима одмерен бат стражарских цокула, а тамо, далеко брда и шуме, посребрене снегом... тамо су другови наши... — тамо је гледао Имзо Галичан.

Н. Н.
лист болнице II прол. бригаде

БЕЗИМЕНИ ХЕРОЈИ

У Плејади палих бораца на редове партизана за бољи и праведнији живот сутрашњице, вредно је споменути и оне који нам служе као водичи, или нам дају обавештења о позицијама и борбеном распореду окупатора и његових слугу.

Ти другови и другарице, у већини случајева непознати, указују нам драгоцену помоћ својим добровољним залагањем и жртвовањем за нашу праведну ствар.

Такав је и случај из наше борбе приликом ноћног напада наших батаљона на непријатељски утврђени положај пред селом Бело Поље код Обреновца, 11 октобра.

Кроз мрклу јесењу ноћ, праћену кишом, наш батаљон се прикривено приближавао непријатељу у циљу изненадног напада. Једна другарица — мештанка из села Белог Поља те ноћи је служила нама као водич.

Благодарећи њеном одличном познавању терена и нашој строгој конспирацији, подилажење нашег батаљона било је савршено успешно. Преплашени непријатељ и не открivши нас, растурио је свој страх непрекидним митраљирањем „у празно" Та његова ватра није нас била спречила да приспемо на одређени део положаја.

На челу колоне, која је вршила подилажење, била је другарица-водич. Она се није ниједног момента двоумила у извршењу свога задатка. Чак и онда, када је требало успоставити изгубљену везу са штабом бригаде.

Кроз кишу из „пикаваца" и ураган бацача она је смело ишла напред, усправна и ведра изгледа, а кад се ватра мало притајила, спокојно је упитала: „Какав је сада мој задатак?".

„Млада реч", лист 3 батаљона 31 С.У.Б.
М. Јовичић, 1 чета



Берач: **Одмор**

Омладина Србије у такмичењу за прикупљање помоћи пострадалим крајевима

Књежевац

Поред велике утакмице у прикупљању прилога за пострадале крајеве, у Врачарском срезу такмиче се села и у културно-просветном раду.

За сада је село Књежевац на првом месту. У Књежевцу је лепо уређен омладински дом, који има око 400 чланова, богату библиотеку и лепо уређене зидне новине. Ту омладина живо ради.

Стално пристижу групе омладинаца и омладинки. Зарумењели се од хладноће... носе пуне корпе намирница, спискове и новац. Предају секретаријату и они што су највише прилога сакупили, смеју се задовољно.

Командири радних чета доносе пуловере и чарапе, које су радиле омладинке на заједничким радним часовима. Политички комесари прикупљају омладину за политички час. У дому је светло и чисто. Стаљинова, Титова и Љењинова слика богато су искићене. Од политичког часа прелази се на критику. Сад је много живље. Омладина је већ навикнута на самосталан рад и самокритику. Највише се говори о последњој приредби у Рипњу. И то је у оквиру велике сабирне акције за пострадале крајеве. Прошле недеље дилетантска група претставила је Књежевачки дом у Рипњу одабраним програмом.

После химне, једна омладинка је поздравила рипањску омладину и повазала их на сарадњу, а онда су се редале одабране рецитације, лепо спремљене хорске песме, скечеви, које омадинци сами припремају, и бурно поздрављене руске песме и игре. На крају је „Врабац" шаљивим стиховима критиковао све што треба да се поправи или одбаци.

Рипањска омладина је лепо дочекала своје другове и другарице из Књежевца и пажљиво пратила све тачке програма, весело аплаудирајући, уз громогласне узвике: Живео друг Тито, живео друг Стаљин, живела омладина!

Они ће за који дан доћи у Књежевац. Сав приход од ових приредби иде у корист пострадалих крајева, зато се омладина труди да спреми што бољи програм, како би прилози били што већи, јер омладина је правилно схватила своју дужност и она зна да је велики део наше земље опустошен, да су многе породице остале без крова и без игде ичега.

Радмила Милосављевић

Рад омладине среза лепеничког

Схвативши озбиљне задатке Конгреса и потребу прикупљања помоћи за пострадале крајеве, омладина је дала следеће резултате: прикупљено 1 вагон пшенице и кукуруза, 4500 кгр. кромпира, 1500 кгр. пасуља, 300 кгр. лука, 300.000 динара, 400 пари чарапа, 80 џемпера.

Омладина је дала 7.500 радних часова од којих је само Лапово дало 4200. Одржано је 15 културних приредби. Најбоље резултате показала драмска секција одбора УСАОС „Сипић" која је са великим успехом давала „Ђидо" од Јанка Веселиновића. Нарочито се истакао друг који је тумачио „Ђиду". Ударници овога среза су Милосав Срећковић, Лилчић из Лапова и Вуксановић Раде, учитељ из Бадњевца. На конференцији УСАОС-а, евоцирајући успомену на храбро пале омладинце — првоборце Ђокицу Митровића и Петра Живића, омладинци су дали реч да ће своје напоре удвостручити и дати много веће резултате.

Жабари

Друг Ратибор Миладиновић из Жабара истакао се својом пријежношћу и активношћу у прикупљању помоћи за пострадале крајеве. Он купи прилог сваког дана у Жабарима и по читавом срезу, а сам је дао први пут 200 кг. кукуруза, 100 кг. пшенице, 500 кг. пасуља, 5.000 динара. Други пут дао је 1.000 кг. кукуруза, 200 кг. пшенице, 100 кг. пасуља, 10.000 динара.

Одмах по ослобођењу, када је дошла Црвена армија и када је купљен добровољни прилог као помоћ војсци, он је дао 30.000 динара Среском НОО.

Овим је друг Ратибор Миладиновић указао личним примером како треба волети оне који су то и заслужили, јер су највише дали за добро свог народа а сала су највише погођени бедом опустошене земље.

Колубарци за пострадалу браћу

За све време народно-ослободилачке борбе свака Титова реч, значила је — извршење. Речи са Конгреса српске омладине: „Ви сте наша армија рада", схвата сва омладина као директиву и труди се да испуни задатак и оправда поверење.

Ни омладина Колубаре не заостаје у томе. И младићи и девојке такмиче се у свим гранама рада. Такмиче се у прикупљању прилога пострадалим крајевима, у културно-просветном уздизању путем приредби и усмених новина итд. Такмиче се у окупљању омладине у УСАОС, ко ће више успети да поведе омладине на конференцију. И у свему томе омладина је дала лепе резултате.

Омладина Мионице дала је од Конгреса до сада 31 приредбу. Омладина Славковице 4, омладина Јајчића дала је 3 приредбе, омладина Бабајића 3 и Латковића 2, укупно 43 приредбе. Циљ приредби је окупљање омладине у УСАОС и купљење прилога, који износе суму од 200.000 дин. На тим приредбама узело је учешћа на хиљаде омладинаца и омладинки среза Колубарског. До сада су свуда формирани омладински одбори и њихов рад се свуда види. По селима, омладина свакодневно одржава састанке и присуствује преради новог материјала. Омладина активно потпомаже народно-ослободилачке одборе и њихова помоћ се већ у велико осећа. Омладина се није само ограничила на давање приредби и прикупљање новчаног прилога, већ је прикупљала и остале животне намирнице. Резултати тог прикупљања су следећи: 3000 кгр. кукуруза, 4.210 кгр. пасуља, 3.420 кгр. кромпира, 2.476 кгр. пшенице, 334 ком. јаја, 41 кгр. сланине, 23 кгр. масти, 102 кгр. шљива, 31 кгр. сира, 302 кгр. црног лука, 89 пари чарапа, 6 шалчића, 12 рукавица, и 317.830 дин.

Поред тога омладина села Јајчића убила је једног Дражиног команданта, који је покушао да се прикрије у селу. Поред тога једног је живог ухватила и ухватила је тројицу дезертера, који су побегли из јединице. Омладина показује високу свест, она је у свом селу прикупила 1,100 кгр. кукуруза. Поред Јајчића, такмичењу се одазвала и омладина села Слагковице, која је прикупила 1000 кгр. кромпира и око 100.000 динара.

Када буде завршено такмичење, шифре ће бити много веће.

Владимир Вуковић.

ОМЛАДИНА ВАЉЕВСКОГ ОКРУГА — НАШИМ РАЊЕНИЦИМА

Нема дана када неко село или срез не пошаље своје делегате са пакетима и осталим намирницама, за наше рањенике.

Лепо је било видети омладинке села Звечке, које су дошле испред омладине свога села. Дошле су оне са 37 пакета, које су за један дан сакупиле за наше рањенике. Дошле су са писмом и жељом да их виде и да им кажу шта они у позадини раде, да искажу љубав и осећаје целе омладине свога села и жеље свих њих. Омладинке су дошле са намером да остану, да негују наше рањенике, јер сматрају да ће им се на тај начин најлакше одужити.

Омладина је послала и писмо у којем пише:

Драги наши рањени другови,

Ми, омладинци села Звечке, среза посавског, на својој радној конференцији одлучили смо да вас посетимо са овим писмом и овим поклонима које смо за један дан сакупили. Ми знамо, другови, да је ово што вам шаљемо мало, према ономе што сте ви дали на бојном пољу против окупатора и домаћих издајица нашег народа. Али знајте другови, да се и ми у позадини боримо и радимо за помоћ фронту, пострадалим крајевима и вама који сте пролили своју драгоцену крв за част и слободу младих покољења.

Ми вам шаљемо своје борбене поздраве, са жељом да што пре оздравите.

Омладина села Великог Поља, исто из Посавине, дала је за болницу 15 пакета, који садрже 5 кгр. колача и 60 ком. јаја.

И омладина Колубаре не заостаје од осталих срезова. Она је послала за болницу 205 ком. јаја, 45 кокошака, 32 кгр. сира, 3 кгр. кајмака и 3 кгр. пекмеза.

Подгорина је дала за болницу 90 ком. јаја и 14 ком. пилића.

И поред тога наша омладина схвата да све то што је дала није доста, него се добровољно јавља, да их негује и да их лечи. Тако је из Посавине пошло у болницу 15 а 40 из Ваљева.

Из свега овог вили се, да омладина округа ваљевског гаји љубав и налаже себи у дужност да помогне наше рањене борце и да им ублажи бол.

Л. Марковић

САСТАНАК АКТИВИСТА УСАОС-А СРЕЗА РАЖАЊСКОГ

27 децембра одржана је седница секретаријата УСАОС-а среза ражањског. На седници су чланови појединих секретаријата изнели резултате свога рада. Секретар месног одбора УСАОС-а из Ражња, истакао је да је омладина одмах после ослобођења почела са активним радом. Омладинци су основали свој дом, пионири такође и до сада су одржали 2 приредбе. Радне чете су досада имале 600 радних дана.

Реферат о раду омладинаца села Ћићевца показао је да се и они труде да помогну опште напоре за изградњу наше данашње државе. До сада је прикупљено 20.000.— динара прилога, радне чете су дале 60 радних дана, одржане су 43 конференције.

Секретар из Лучина изнео је рад својих омладинаца и њиховог одбора. Омладина има свој дом, прикупљала је прилоге за рањене другове итд. Секретар УСАОС-а из Шефке поднео је исцрпан реферат о раду омладине свога места. Омладина такође има свој дом. Досада је прикупила 670 кг. кукуруза, 40 кг. пшенице, 40 кг. кромпира.

Омладина Шефке труди се да не заостане за осталим селима.

Пожаревачки округ

Срез звишки: Омладина је до 26 децембра прикупила: 117.890 дин. 2.097 кг. жита, 816 кг. кукуруза, 67 кг. брашна, 2.599 кг. пасуља, 2.635 кг. кромпира, 29 кг. масти, 13 кг. сланине, 52 пара чарапа, 3 кг. вуне, 2 џемпера, 6 шалова и три пара рукавица.

У овом срезу нарочито се истакло влашко село Дубока које је дало: 16.900 динара, 1.100 кг. пшенице, 150 кг. кукуруза, 940 кг. пасуља, 4 кг. масти, 1.050 кг. кромпира, 24 пара чарапа.

Срез рамски: 109.150 динара, 976 кг. пшенице, 2.859 кг. кукуруза, 1.576 кг. пасуља, 3.489 кг. кромпира, 300 кг. лука, 50 кг. брашна, 16 кг. масти, 23 кг. сира.

Срез хомољски: 64.200 динара, 3.044 кг. кукуруза, 3.748 кг. пасуља, 3.187 кг. кромпира, 2.300 кг. жита, 18 кг. масти, 15 кг. сланине, 15 кг. лука, 46 кг. вуне, 77 пари чарапа, 6 пари рукавица, 15 кошуља.

Срез моравски: 181.720 динара, 10.870 кг. кукуруза, 1.400 кг. пшенице, 1.695 кг. кромпира, 1.670 кг. пасуља, 7 кг. масти.

Срез млавски: 124.320 динара, 2. 875 кг. кукуруза, 530 кг. пшенице, 729 кг. пасуља, 532 кг. кромпира, 79 кг. брашна, 25 кг. лука, 5 кг. масти, 30 пари чарапа, 2 кошуље.

Омладини Србије
Главни одбор УСАОС-а
честита Божић и Нову годину

Писмо IX реона

Пишемо вам неколико новости из нашега дома, пишемо не само да јавимо вама, него да омладина читаве Србије, преко нашег листа дозна, чује и створи себи слику о омладини Београда, њеном раду, тешкоћама на које наилази, савлађује их и тако постиже успехе. Овог пута вам пишемо скоро само о успесима.

Свршили смо ударну недељу, очистили улице и скупили прилог за београдску сиротињу. Сад је требало опет развити сабирну акцију, помоћи опустеле крајеве. Сазвали смо конференцију и решавали о том питању. Изабрали смо одбор, који ће руководити акцијом и магационера да прима прилоге у натури. Чврсто смо решили да успешно свршимо постављени задатак.

Сутрадан је свака група од неколико омладинаца имала већ одређену своју улицу и кренула на посао. Један друг објашњава сврху наше акције, други прима новац, трећи записује, а сви заједно носе прилог до дома. У подне, кад се све групе враћају са рада, благајник и магационер имају пуне руке посла: пребројавају новац, уписују, проверавају по списку, пресипају намирнице у заједничке џакове, сређују текстил и још у свршили са једном групом, ето их иду још две, стижу четврти, пети... Благајник не може да стигне, па му сви помажемо. — После подне имамо конференцију, на којој, између осталог, друг из одбора даје резултате сабирне акције. И шта се догодило, другови?! Уместо да су резултати слабији него из ударне недеље, они су не само исти, већ и бољи. Скупили смо овога пута на 150.000 динара, готово и не рачунајући сиромашне крајеве нашег рејона: Прољоп и Јатаган Малу, и круг Државне и Војне болнице. Затим: 70 кг. вуне, 200 кг. брашна, 240 кг. пасуља, 80 кг. кромпира и 40 ком. текстила. Уз то омладина IX рејона одриче се и 31 и 30 децембра свог следовања брашна, које ће послати као прилог пострадалим крајевима.

Давали смо неколико приредби у корист пострадалих крајева, једну приредбу руским, једну партизанским рањеницима. На приредби совјетским рањеницима честитао нам је изасланих друга Тита.

Омладина IX рејона

III реон

Омладинци III одељка прегнули су свим снагама да прикупе помоћ за пострадале крајеве. Само омладинци из радних батаљона, не укључујући оне који раде по фабрикама и надлештвима, сакупили су у времену од 17 до 26 децембра: 840 брашна, 250 кгр. пасуља, 220 кгр. грашка, 59 кгр. кромпира, 26 кгр. лука, 9,150 кгр. масти, 1 литар зејтина, 3 конзерве, 19 кутија кекса, 97 литара парадајза, 40 ком. прибора за јело, 31 комад судова, 191 комад текстила, 10 кг. вуне, 100 комада сапуна, 45 кг. магија, 332.008.— динара.

Ови вредни омладинци, који су схватили важност сабирне акције, могу да послуже као пример свесрдног залагања, као и грађани, нарочито они најсиромашнији, који одвајају од себе иако би чак и њима помоћ била потребна.

Активност омладинаца Београдск текстилне индустрије

Радници омладинци из Београдске текстилне индустрије, којих има 80 на броју, живо су прихватили акцију за помоћ пострадалим крајевима. Они су дали пример осталима прилажући у новцу сваки по 1.000.— динара, док су они који су били у могућности дали и више, а затим су кренули међу своје старије другове и грађанство, тако да сада прилози у новцу износе преко 200.000 дин. Своју захвалност и љубав према борцима Народно-ослободилачке војске манифестовали су тиме што је 27 радника дало крв. Сем тога, знајући да успех у раду лежи на њима самима, они су отпочели са појединачним такмичењем у томе ко ће израдити на своме разбоју највише текстила. Очекује се да ће резултати такмичења показати знатно повећање у производњи. Према мишљењу ових омладинаца, треба поклонити пуну пажњу сабирној акцији за прикупљање вуне и вунених отпадака, како би се на тај начин обезбедиле сировине и повећала производња штофа. Са своје стране, другови омладинци из ове фабрике пружају и у том погледу пример: Они су сакупили 750 кг. крпа, од којих ће се додавањем вуне после прераде добити добар текстил, који ће бити ифериран нашој војсци и пострадалим крајевима Југославије.



На обалама великих реке читаве се клисуре ломе и распадају. Страшне машине сличне препотопским животињама, вере се по огромним степеницама уклесаним по кроз планине.

Кроз ново корито сто километара дугачко, кроз крајеве које није раније познавала, протече изненада река.

Огромно језеро, до тада невиђено, појављује се на месту рушевних барутишта.

У степама, где су до јуче расле разнолике дивље траве, на стотине километара таласају се житка поља.

Авиони надлећу сибирске тајге, преносећи у труповима путнике у животињским крзнима и заштитним наочарима. У земљи Калмика, по голој степи, поред колиба покривених камилином кожом, ничу грађевине од армираног бетона. Челични стубови дижу се по читавој земљи. Они имају четири ноге и много руку, а свака рука држи по једну жицу.

Кроз те жице јури струја, енергија отета рекама и водопадима, мочварама пуним тресета и рудницима угља.

А све је то изражено у цифрама, — све је то у једној великој књизи рачуна, а та се књига зове: петогодишњи совјетски план.

Наш пријатељ — хемија

„Пред мојим очима одвалила се огромна клисура. Били смо две стотине корака далеко, кад се потресла два, три пута, отскочила и обавила се белим облацима. Облаци су се невероватно брзо разишли и клисура се појавила широка и ниска."

То Горки прича о ономе што је видео код Дњепростроја. Клисуре се ломе помоћу набоја пуњених течним ваздухом и чађом. Мало ваздуха, мало чађи и огромна се клисура разлети на комаде.

Исто тако на Дњепростроју, рониоци су сишли на дно реке и помоћу лампи за аутогено топљење расекли су под водом гасним пламеновима челичне плоче.

На пољима колхоза земља даје два пута више жита од оне, која припада суседним сељацима.

Хемија нам, дакле, помаже да рушимо клисуре, сечемо челик и да неплодну земљу учинимо плодном. Хемија нас лечи, пере, храни и облачи.

Без хемије не бисмо могли производити ни кожу, ни папир, ни сапун, ни каучук, ни свеће, ни лекове, ни боје, ни конзерве. Без хемије не бисмо могли хемиски да чистимо и бојадишемо робу, из нафте да вадимо бензин и петролеј, ни да прочишћавамо воду да бисмо је учинили питком. Не бисмо се могли борити против штетних инсеката који упропашћавају семење итд.

Хемија претвара, за читав свет корисне састојке и отпатке, у корисне и потребне ствари. Захваљујући њој ми правимо свилу од обичног дрвља и струготина. Колофонијум и терпентин од борове смоле, бензин од најобичније угљене прашине, боје и лекове од угљеног катрана, картон и хартију од трске и сламе; амонијак — неопходно потребан за производњу вештачког ђубрета — од ваздуха и гаса који се ослобађа из угља при његовој преради у кокс.

Хемија нас учи да правимо каучук без каучука, цветни мирис без цвећа, вештачку кожу без коже, вештачку вуну без вуне, вештачко камење без камења, вештачку кост без кости.

Да сте још пре извесног времена рекли да се може од струготина правити свила и од угља петролеј, свако би мислио да нисте при чистој свести. Међутим, данас се све то ради.

Хемија је моћна савезница оних, који умеју да се њоме служе. За време рата хемија је преплавила непријатељске ровове отровним гасовима, а она је опет својим маскама чувала људе од њиховог разорног дејства. У колико једна земља има више хемијских фабрика, утолико је она моћнија и богатија.

М. Ильин

КАКО СЕ КАЛИО ЧЕЛИК

(Одломак)

Тешки дани зиме 1921—1922 носили су многим крајевима Совјетског Савеза студен. Разрушене комуникације онемогућавале су довоз дрва. И у тим часовима Комсомол је показао своју спремност за рад на помоћи народу. Безбројне препреке су савладане, прокопани су брегови, постављене шине — дошла су дрва! Ударничким радом совјетска младост победила је сурову зиму. У свом роману „Како се калио челик", Н. Островски описује како се стварала совјетска омладина и подкаквим се тешким условима водила борба против зиме.

Рано ујутру, потмуло клипњући на скретницама, станици се приближи блиндиран воз. Као раскошни султан, као лабудово паперје, извлачила се бела пара, невидљиво се топећи у хладном чистом ваздуху. Из оклопљених одељака излазили су у кожу увијени људи. Кроз неколико часова трипоткопника из блиндираног воза дубоко забише у стрмен две огромне тикве од црног челика, спроведоше од њих дугачке фитиље и дадоше сигнални пуцањ. Тада од страшне стрмени на све стране потрчаше људи. Од жижица крај фитиља плану фосфорним пламеном. У стотине људи се за тренутак стегоше срца. Један — два минута мучног ишчекивања — и уздрхта земља, страшна снага разнесе врх брега, бацивши у небо огромно комаће земље. Друга експлозија јача од прве. Страшни грохот одјекну по шумском честару, пунећи га хаосом звукова од исцепане у комаде стрмени.

Тамо где је мало пре био брежуљак, зијала је дубока јама, и на десетине метара унаоколо шећерну белину снега заузела је разривена земља.

У удубљење начињено експлозијом полетеше људи са пијуцима и лопатама.

На градњи се развила упорна утакмица — борба за првенство.

Још далеко пре свануће Корчагин је тихо, никога не будећи, устао и једва покрећући на хладном поду одрвењеле ноге, одлазио у кухињу. Пошто му је проврела вода у казану за чај, вратио се и разбудио сву своју групу.

У бараци за време јутарњег чаја, до стола, где је седео Дубава са својим арсеналцима, прогурао се Панкратов.

— Јеси ли видео, Мићај, Павка је у само свитање своју братију подигао на ноге. Молим те, већ су десет хвати прешли. Момци веле да је он своје из главних радионица тако навио, да су решили да завоше свој део 25-ог. Хоће да нас лупне све преко носа. Али то ћемо, опростићете, видети — узбуђен говори он Тубави.

Мићај се кисело осмехнуо. Он је лепо разумео, зашто је поступак групе из главних радионица зајео толико секретара колектива речног пристаништа. А и њега, Дубаву, пријатељ Павлушка је ошинуо: не рекав ни речи позвао је на двобој цео одред.

— Брат за брата, а сио за паре — овде „ко кога" — рече Панкратов.

*

Мећава се одједном подигла. Небо се прекрило сивим, ниским облацима. Почео је густ снег. Увече је завијао у димњацима ветар, пиштао је међу дрвећем, правећи вихорове, узнемиравао шуму претећим завиждуком.

Целе ноћи је беснела и пустошила мећава. Људи су промрзли до костију, иако су целе ноћи ложили пећи.

Ујутру, кад је одред ступио на рад, упадао је у дубоки снег, а изнад дрвећа је пламсало сунце, на модро-плавом небу није било ниједног облачка.

Корчагинова група је свој део ослобађала од снежних наноса. Тек је сада Павле осетио колико су тешке патње зиме. Стари капут Окуњева није га загрејао, а у кољачу је улазио снег. Више пута је губио у сметовима. Постојала је опасност да се чизма на другој нози сасвим распадне. Од спавања на поду, на врату му се надуо чир. Уместо шала Покарјев му је дао свој марамицу.

Мршав, упалених очију, Павле је бесно заметао широком дрвеном лопатом, чистећи снег.

На станицу је у то време домилио путнички воз. Једва га је довукла изнемогла локомотива. На тендеру ниједне цепанице, у пећи су догоревали остатци.

— Ако дате дрва — поћићемо — ако не — преведите воз у резерву, док се не добије покретна снага! — викао је машинист шефу станице.

Н. Островски

ГОВОРИ МОСКВА

Приповетка

Облаци су се качили за врхове старих платана, дивља шума се спуштала ка клисури и оданде, одоздо, увек су допирали потмули ударци и жубор воде. Планински поток се дан и ноћ борио с камењем, гурао га, вукао за собом и споро, као не хотећи,ваљало се оно у белој побеснелој пени дуж уског корита. То су била два гласа која су се препирала — глас воде и глас камења. Али ене, тим двома гласовима се придружи трећи. Повлачећи се према М., наши су оставили радио-инсталацију. Немци су прекинули вод и отишли не рескирајући да дуго остану у томе месту где им је сама природа претила неизвесношћу, смрћу. Да ли је ветар који се изненада стуштио са врха планине спојио вод са земљом, или је то био гушгер који је шмугнуо кроз суво шибље, — али тек, радио изненада проговори и у дивљој чести клисуре одјекну миран људски глас.

— Говори Москва, — рече тај глас.

Пусто је било унаоколо; ни живе душе.

Шеснаестогодишњи дечак који је ишао из разореног козачког засеока код Черкаска, био је прав човек који је чуо тај глас. Он се звао Коља Максимов. Његова породица је изгинула. Он је од кућа понео само неколико књига. На њему је била исцепана блуза, у џаку на раменима је заједно с књигама био пиштољ који је он скинуо с обијеног Немца. Радио га заустави. Запањено ослушну он, а затим приђе. Фанфаре запеваше пред црвено-армејским часом: »У ноћ Отаџбине, ни корака натраг.« О делима велике храбрости говорио је тај глас. Слику тишине на фронту описивао је он и та слика бејаше страшнија од самог боја. Потмуло ударају у ноћи лопате пионираца. Ријеч, зелена, плаве ракете узлећу над линијом фронта. Нечујно се шуњају извиђачи кроз високу траву.

Ставивши под главу кожну капу, Коља лежаше на леђима и слушаше, слушаше све док далеко избијање кремаљског часовника није допрло до њега, васкрсавајући успомене на кућу где се родио, мајку која је уплитала дугу косу пре него што ће да легне, оца који је замишљено пунио последњу лулу пред спавање.

Кроз зрикање зрикаваца, кроз шум воде, водник чу речи које су биле врло необичне у немачкој позадини, сто километара од фронта. У честару јудиног дрвета његово искусно око је открило станиште, кровињару и јаму. Он се привуче и размаче грање. Црномањасти дечак у поцепаној блузи ломио је суво грање поред примитивно начињеног огњишта. Водник га ослови и рече своје име:

— Водник другог степена Иван Козаченко.

То је био »морнар свих флота«, како је он сам себе у шали називао. Он је отпочео службу у граничној стражи на Далеком Истоку. Он је бранио Одесу. Он је ратовао с Немцима на Баренцовом мору. Оданде се са батаљоном поморске пешадије вратио на југ. При извиђању је био рањен, претварао се да је мртав, пастири га пренеше себи. Месец дана је лежао у селу, а сада се пробијао ка својима.

Тако су се око радија почели окупљати људи. Све су искусили они — и горке муке немачког ропства и одвајање од својих породица и мучну неизвесност од које полако умире душа. И ето, као да се одједампут дигоше застори са прозора мрачне собе и кроз њих јурну засењујућа сунчана светлост.

Свако, ко се заустављао у планинској клисури, имао је свој живот, своје снове, своју невољу. И свакоме је Москва говорила оно што је он хтео да чује.

»Ти си сам у свету, — говорила је она Кољи Максимову, — твоја кућа је разорена, отац убијен, мајку су одвукли непријатељи. Али ти ниси сам. Ја сам с тобом, а ја сам снажна, смела, велика. Ја — то су милиони таквих као што си ти. Ја сам твоја будућност за коју ти мораш да се бориш. Буди храбар, постојан, неустрашив. Ти ћеш ме видети. Сва је у будућности.«

»Па дакле, да ли си се узалуд залагао у рату и храбро борио против непријатеља на копну и на мору? — говорила је Москва воднику. Ти си сада у позадини непријатеља. Али где си ти — тамо је и фронт. Погледај око себе, размисли о људима који те окружују. То сам те ја саставила с њима.

Прође месец дана и гости дођоше у партизанско насеље које се пружило на обали планинског потока. Поштапајући се дугачким штаповима, два старца дугих брада, са чојаним шеширима широког обода, љубазни и достојанствени, сиђоше у клисуру. Њихови синови су служили у Црвеној Армији. Они дођоше да слушају Москву и она их дочека монотоним и величанственим песмама Кавказа.

— Шта вам је потребно? — упиташе старци.

Водник одговори:

— Оружје и месо.

Он је сваког јутра обучавао људе. Учио их је да се укопавају, камуфлирају, добављају ватру када нема шибица, чувају ноге у маршу. Учио их је да читају трагове. Учио их је звучним и светлосним сигналима. И све је то било о чему је говорила Москва.

А увече су људи слушали музику. Загонетна, тајанствена снага их је вукла напред, — то је звучала пуним замахом широка руска песма. Украјинска ју је смењивала и пред њима се оцртаваше дивна, недогледна степа од Тамана до Дунава, будећи тугу и одважност. Било је дана када је шумска музика летела једва додирујући земљу и изгледало је, ма колико да лети душа, ипак не може да стигне те звуке — неталшне, лелујаве и који би изненада кренули напред широким и тешким кораком.

— Како смо ми живели, а? — рече једнога дана водник усхићен као дете. — Чак ми је необично када се сетим како смо дивно живели.

Већ је допрла преко линије фронта вест да у немачкој позадини оперише тајанствени партизански одред. Већ су падали од најслабијег ветра потсечени телеграфски стубови. Већ је наишла на заседу немачка коњичка патрола и у одреду се појавише коњи. Већ је нарочито одређена чета за борбу с партизанима кренула камионима, када се одред окупио око радија, зато што је то било шестог новембра и што су сви били уверени да ће тога дана говорити Стаљин.

Ћутке су слушали људи гледајући у правцу широког светлог отвора клисуре, над којим се у недогледној висини уздизале планине снегом покривене. Ко зна шта су осећали они у том тренутку? Да ли су своју судбину видели пред собом, или су мислили о томе да и ако не доживе победу, — ипак неће пропасти, неће се заборавити њихово дело.

— Данас ми празнујемо, — отпочео је Стаљин и људи се дигоше и стадоше мирно као у строју... Он је говорио — и како је јасно, како је просто било све што је говорио! Он је говорио свима, од малог до великог, целом народу који живи на совјетској земљи. И тек што је он изговорио последњу реч, straжа даде сигнал: »Видим непријатеља« — и људи се расуше дуж обале спремајући се за напад. Водник искључи радио. Сада су само зрикавци зрикали у жбуњу. Али ето, потресе се ваздух и прве метци зафијукаше не добацујући до обале и ударајући у каменито корито.

Не чекајући напад партизани прегазише поток и разјарени и одушевљени ударише на непријатеља...

Као што се ветар рађа од далеког, невидљивог покрета природе, тако се родио овај одред од надахнуте речи. Његова је историја још у будућности. Ја сам испричао само оно што сам прочитао на њеној првој страни. Хиљаде километара је превалио он у борби и већ је о њему, о његовим подвизима и слави говорила Москва у планинској клисури, коју су наше трупе већ давно освојиле.

»Известија«

В. Каверин

Светозар Марковић

у светлости данашњих догађаја

Велики, преломни догађаји, што их данас преживљујемо, обасјевају једном новом светлошћу не само садашњост и будућност, већ и прошлост наших народа, и ако би у тој светлости осмотрили 150 година наше новије историје, тешко да би нашли личност коју нам садашња борба јасније осветљава и више приближује, од крупне фигуре Светозара Марковића. И заиста, никада он није био ближи и разумљивији српском народу него данас, 70 година после своје смрти. Иако временски припада прошломе веку, он се мирним својим погледима и самим својим карактером прикључује садашњем поколењу. Ако су га и савременици ценили и уважавали то је било више због неодољиве снаге његове личности, него због разумевања његових, онда и сувише напредних идеја, које често тек у садашњи догађајима налазе потврду своје исправности.

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕЈЕ — БОРБА ЗА САМОУПРАВУ И ФЕДЕРАЛИЗАМ

Светозар Марковић је познат у нашој политичкој историји као један од првих и најјачих критичара бирократског система. Баш у његово време радило се врло живо на подизању једног бирократског чиновничког кадра, који је имао да послужи као ослонац династичке тиранији. Марковић је јасно уочио ову опасност за народну слободу и народне интересе, која се у томе крије и оборио се на нашу бирократију свом жестином и неумољивошћу једног идејног борца. Његова критика бирократије нарочито је савремена данас, када се улажу толики напори да се у саставу и устројству нове народне власти нађе јемство против тога зла, које је много допринело свим преживљеним несрећама. Своју борбу против бирократије Марковић је логично повезао за борбу против централизма уопште и тражио увођење најшире локалне самоуправе општинске, среске и окружне. Та идеја самоуправе, јако популарисана у његово време, била је грубо изиграна од наших грађанских партија, које су је лицемерно исписивале на чело свога програма, и тек данас, у оквиру широке самосталности народно-ослободилачких одбора, она доживљава своје истинско остварење.

Слободарство и напредност Марковићевих идеја и његова политичка далековидост најлепше се испољавају у његовом ставу према савременим проблемима балканске политике, што их расправља у свом главном делу „Србија на истоку". У времену опште националне узбуђености, која није била далеко од шовинистичких крајности, Марковић оштро одваја интересе националног јединства од интереса династичког империјализма и истиче „противност између ослобођења српског народа и увеличања броја поданика Обреновића". Место територијалног проширења на рачун других народа, које би било стални извор смутње и неслоге на Балкану, место стварања хегемонистичке Велике Србије, он се залаже за федеративну заједницу са сродним и блиским народима, која би била истинска гаранција националне самосталности и слободе. Марковић није водио борбу само против великосрпских империјалиста. Он је нападао сејаче раздора међу балканским народима ма од куда се они јавили. Полемишући са једним великобугарским листом он пише: „Ми не знамо да постоји каква српска пропаганда у бугарским крајевима. На против знамо поуздано, да између народа српског и бугарског постоји највећа љубав, да се они онде где се дотичу, управо не сматрају као два народа но као један народ. На срећу народ ништа не зна ни о великом Симеуну и Асану, Немањи и Душану; они сматрају само Турчина — па и то у главном турску владу и њене силеџије — као своје непријатеље; они сматрају своје заједничко ослобођење од Турака као своју заједничку циљ, и никада не воде рачуна ни спора: где ће бити граница „српског" и „бугарског" царства. То народно јединство исповедају сви образовани Срби у Србији... Наша је заједничка циљ ослобођење српског и бугарског народа, а никад нећемо водити спор оће ли граница између Срба и Бугара бити „Бугарска Морава" или Српска Морава. То ће најпосле решити сам ослобођени народ, ако му буде била потребна та граница."

Та његова национална широкогрудост злонамерно је представљена као национална равнодушност. Најбољи одговор на ове клевете даје свесрдно заузимање Марковића и његових другова у припремама устанка у српским земљама под Турском, при чему су се, по Скерлићевим речима „ти „космополити" показали много бољи Срби но многи „патриоти по занату".

СОЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРОГРАМ И ПРОПАГАНДА

Светозар Марковић је несумњиво један од најистакнутијих и најсмелијих бораца за права и интересе ситног, радног човека, али су његова социјално-економска схватања и мање оригинална и мање тачна од његових политичких идеја. Он је правилно уочавао неправедност и суровост установа и односа што их собом доноси капитализам и с разлогом је ратовао против ускогрудог, рачунског индивидуализма, али су мере и решења што их је он предлагао, откривале његово непознавање друштвено-историјских нужности, и његов утопистички идеализам. Точак историје није било могуће зауставити: Србија се није могла вратити на патријархално-задружни начин живота, који је он са толико маште оживљавао у својим делима. Његови практични покушаји са оснивањем занатлијских задруга остали су без резултата. Ипак једно треба истаћи. У његовом социјализму било је много наивности и недоследности, али је његова социјалистичка пропаганда извршила ипак једно позитивно дејство. Својим сметним задирењем у најзамршеније проблеме, она је открила многе мрачне стране савременог друштвеног живота и широко заталасала јавно мњење, покрећући га на борбу.

Један од најнапреднијих ставова Светозара Марковића, с обзиром на схватања његовог времена, био је његов став према женском питању. Он је један од првих наших политичких људи који се залаже за пуно друштвено изједначење мушкарца и жене. Прн томе за њега није важна само формална и законска страна проблема. Он улази истовремено и у питање личних односа и заступа један висок лични морал, који ће бити заснован, не на незнању и предрасудн, већ на правилно схваћеној друштвеној свести.

КРИТИКА УЈЕДИЊЕНЕ ОМЛАДИНЕ

Светозар Марковић је умро врло рано, у својој 29-ој години, а његов рад на политичкој пропаганди обухвата само пет последњих година, од повратка са студија у иностранству, где је стекао своје социјалистичке идеје, до изгнаничке смрти у Трсту 1875. Ипак и за то кратко време, непрекидно гоњен и затварам од полиције и притискиван најтежом немаштином, он је извршио огромон утицај на своје савременике и постао великим учитељем и вођом српске омладине. У то време још увек је владала духовима либерална, национално романтичарска идеологија Уједињене омладине, али већ изживљена и у својим декадентним облицима, сводећи се у политици на фразерство и опортунизам, а у уметности на празну форму и неискрено пренемагање. Светозар Марковић је безобзирно напао овај лицемерни и мекушни став према животу. На политичком пољу он је замерао Омладини њену капитулацију пред династичким терором који је нарочито после 1868 узео оштре форме. Своје куковичко узмицање у унутрашњој политици Уједињена омладина је прикривала бучном борбеношћу у питањима спољне политике, што је у даним приликама значило опет посредно подупирање политичких позиција реакције. Осуђујући такаа издајнички став Марковић је истицао да је „ослобођење једног народа од тираније других народа само један колут у ланцу других слобода" и позивао омладину да се доследно бори за „основни политички и друштвени преображај српског народа на начелима науке". Истовремено, Марковић је у књижевности напао извештачену романтичарску поезију која зна само за уздисања и миловања, а затвара очи пред животном стварношћу. Он је тражио од књижевника и песника да се заинтересују реалним друштвеним проблемима и да буду увек са својим народом у његовој борби за слободу и бољи живот. Место књижевника пренемагала он је тражио књижевника борца. Марковићева критика Уједињене омладине имала је велики одјек и значила у ствари крај овог преживелог покрета. На политичком пољу она је прокрчила пут стварању једне младе, борбене странке, — у књижевности значила је почетак реализма. Својом немилосрдном критиком Марковић је пробудио српску омладину из романтичарске успаваности и оспособио је за нова стварања.

ВЕЛИКИ ЛИЧНИ ПРИМЕР

Оно што чини Светозара Марковића великим народним трибуном, што му је обезбедило толики утицај на савременике и што га и данас уздиже у нашим очима и чини тако блиским, то нису само његове идеје и његов рад, већ исто толико и његов карактер, сама његова личност. Марковић је био изванредно храбар човек. Смелост и пожртвовање са којим је улазио у најтеже окршаје граничи се са самозаборавом. Дајући свој суд о Марковићу, Скерлић с правом каже да нема можда у читавој нашој историји личности која би имала да води тежу и неравнију борбу. Ослањајући се једино на снагу свог унутрашњег уверења он се усудио да нападне истовремено и дворски деспотизам и терор полиције и повлашћеност неспособне бирократије и те тобожње либерале што пузе пред властима и ту омладину што зачаурено живи у преживелим романтичарским калупима, и нашао се тако одједном у рату са свима. Пет година његовог јавног рада то је пет година бесомучног прогањања. За то време био је неколико пута у затвору, био и на робији и доживео два изгнанства. Ништа није било у стању да сломи његову борбеност. Полиција му је забрањивала листове — он је одмах покретао нове. Полиција га је хапсила — он је и у затвору писао. Ипак, све ово морало је показати своје последице. Стални прогони, сиромаштво и неуморни, исцрпљујући рад подривали су његово здравље и он је завршио свој живот у 29-ој години као тежак грудобољни болесник.

Хероизам Марковићеве личности не изражава се само у његовој способности за потпуно лично жртвовање, већ исто толико и његовој неисцрпној радној енергији, у атлетској снази његовог духа. Само оно што је написао за тих пет година политичког рада било би довољно да испуни један дуг и плодан људски век! Својом начелношћу, својом непоколебљивом чврстином, својом радном енергијом и дисциплином, читавим својим животом, Марковић је давао сјајан лични пример својим савременицима и тај пример делује је исто тако снажно као и његове идеје. Постојаност, коју је показивао у заступању својих погледа није никада прелазила у крути догматизам, као што ни његова строгост нису били знак безосећајности. Под хладним окловом борца куцало је једно осећајно срце, и као што је умео да буде неумољив противник и критичар, умео је да буде и диван друг и нежан пријатељ.

Као заклети противник апсолутизма и бирократије, као борац за истинску слободу и братство међу балканским народима, за самоуправу и федерализам, и најзад, као човек који није жалио себе ни свој живот када је било у питању добро отаџбине, Светозар Марковић поново оживљава у данашњој слободарској борби наших народа и, као учитељ истинског родољубља, стаје у ред наших највећих људи.

Најдан Р. Пашић

Мајке у Грмечу

Свијетло-сиви магличасти дани фебруара у којима се растапају и блиједе цесте усјечене у стрме камењаре, врхови лако оснијежених брегова и глуве дубине развученог, мрљама посутог, хоризонта потопљене у студеној зимској тишини.

Сокацима, између напрашених живица, преко безнадно пустих бијелих поља и уз клизаве полуголе стрмине брда, мичу се истргане тамне колоне. Народ из подгрмечких села повлачи се у планину, у Грмеч.

Мртво-сиве зимске тишине потреса грмљавина блиских топова, потуљено, у магли изгубљено, бубњење митраљеза и бескрајно зујање авиона од кога трепери читав крај. Кад граната залута дубље у ослобођену територију и сломи се негде међу бреговима, с оснијежених грана оспе се прхка свјетлуцава завеса и запраши по лицима узнојених жена, које са дјецом и са стоком журе пут планине. Студен и језа очас прострује кроз читаво тијело.

— Брже, брже, само да се пријеђе цеста!

Фебруар 1943. Велика зимска офанзива. Хиљаде и хиљаде народа повлаче се у планину. За њима се примиче све тежа и јаснија грмљавина борбе. То се, стопу по стопу, у даноноћним борбама без одмора, повлаче наше бригаде пред непријатељском поплавом.

***

Поред великог збјега у планини налази батаљон Друге крајишке бригаде. Из колоне се одваја висок партизан мало пиргава лица и прилази младој црномањастој жени, вижљастој и свијетлих очију, као да је још дјевојчица. Уза њу се прибило двоје мушке дјеце, једноме, по прилици пет, другоме, можда, шест-седам година.

— Љубице, гледај од њих два да сачуваш макар једнога — каже он невесело и озбиљно, скоро пословно, и не гледајући дјецу, него некуд на страну, навицом накострјешена зелена крова колибе начињеног од тарде и опоре јелове четине.

Журно, једва додирнувши уску ручицу жене, партизан се растаје и марљиво потркује уздуж колоне да достигне своје мјесто.

Као окамењена остаје жена пред својом колибом, обема рукама и чесвијесно стеже уза се оба сина, али се још не усуђује да их погледа.

— Гледај да сачуваш макар једнога.....

Како? Па они су обојица једнаки. Једног сачувати, а једног оставити — то је исто као и оба изгубити.

Студена завијана планина, избјеглички логори разбијени непријатељском авијацијом, артиљеријом и дубоким продорима непријатеља у шуму, снијежна беспућа и многобројне пртине изукрштане по дубоку снијегу. Једном код тих пртина посрће и главиња и мајка Љубица са своја два сина. Вуче за собом преосталу помодрелу дјецу и на сваком раскршћу пртина пита:

— Еј, куда је отишла наша војска?

А кад јој дотешња са собом вући и носити дјецу Љубица остави једног сина у пртини и с другим у наручју, као уклета, потрчи кроз пуст и леден Грмеч, али се већ послије неколико тренутака враћа, узима дијете из пртине, а оставља оног другог, па и опет бјежи и поново се враћа назад, сједа поред двоје помодрела дјеце и бујно се расплаче и сама као изгубљено дијете.

***

Марија, остарија сувоњава жена, нероткиња, ријетко кад насмијана, сад је у планини постала права мајка. Води са собом плаву седмогодишњу дјевојчицу мало косих очију. То је кћерчица једне партизанке.

— Мама, кад ћемо кући? — пита увече дјевојчица припијајући се уз Марију и скоро је спремна да заплаче од зиме.

Бугињају велике ватре пред колибама од четине, густо збијеним у старом јелику високо у планини. Пропиње се и потиткава свјетлост високо уз тамна храпава стабла, а Марија полузатворених очију милује своју нерођену кћерчицу по меком коси, слуша како је дијете назива мамом, па јој груди запљускује нешто топло и широко и она на час заборавља да се налази у збјегу у планини и да је оставила и кућу и кућиште. Тамо негдје према Санскоме мосту, далеко удесно, чује се понекад изненадно уплашено решетање митраљеза и потмуло моћно думбарање топова, али то је за Марију у тим тренутцима нешто споредно и невежно. Она је сад мајка.

Само кад борба јача оживи, жена се тада као



Народна песма са Космаја о младом двадесетдвогодишњем команданту Космајског партизанског одреда Милосаву Влајићу из Парцана, који је пао херојском смрћу у борби са недићевским жандармима јуна месеца 1943 године.

Цветај ружо, цветали божури,
Милосаве са четом пожури.
Нове сам ти чарапе исплела,
Да их нема у четири села.
Танке, плаве, партизанске праве —
Плаве боје да ти лепше стоје
С обе стране два црвена цвета,
Носићеш их кад дођеш из света.

Навезла сам што ниједна н'уме,
Да их носиш кад дођеш из шуме.

ПОСЛЕ БИТКЕ

(Из циклуса »Сутјеска«)

То нису утвара, то су лешеви,
Трупови леже ко снопље жита.
И локве крви, локве — трагови.
Куда? — згрчена рука пита.

Уз стабло троје самотних седе.
Шћућурена жена, детета два.
Мртав вучјак, крај њих, у луку.
Из мртвог ока патња сја.

Тутњ сва шума ко после грома
Тишина пољем када завлада.
Само се жубор потока чује
И мукла, далека канонада.

Трагови боја. Оружја. Коњи.
Ископана земља, сломљене гране
У грчу стоје задњег јуриша,
И ране смртне, ране, ране...

Ране стрељаних, у борби палих,
Ране што пеку и што боле:
Ту леже гробље непокопано
Оних што мрзе и што воле.

Ту гробље лежи. Станите мало
Побожно кад шума зашутн сва!
Скините капе! Ту цвет почива
Народа који умирати зна!..

Танасије Младеновић



Бранко Шотра: Рањеник



Милан Топлица, славни партизан са Јастребца, погинуо је 1942 год. Његову смрт народ Топлице овековечио је у својој песми. И онда када су од окупатора горела села јуначке Топлице, по равном Добручу и на косама Јастребца одјекивала је песма.

Пођи Миле волове на реци,
На дешњаку меденица звечи.

Устај Миле, волове наранн,
Сутра ћемо орати у страни.

Где пролазе наши партизани,
Партизани Малојастребчани.

Иде чета чела намрштена,
Јер међ њима најбољега нема.

Код Ображде борба се водила,
Против подлих српских издајица.
Ту нам паде друг херој Топлица.

Међу њих је две бомбе бацио
И двадесет изрода побио.
Ту је млађан живот изгубио.

Ми нећемо за то суде лити,
Ми ћемо те, друже, осветити.

ШУМИ

Теби певам, шумо моја мила!
Тебе борба у звезде окива.
Ти си нама све скровиште била:
Партизанска домовина жива.

У теби се борац с борцем срео,
кроз тебе је врила наша снага.
Ти си наше часне борбе део-
ти, свесрдна заштитнице драга!

Шуми, шумо! Певај песме нове
о слободи свих народа мојих!
Теби кличе, тебе мајком зове
снага дичних партизана твојих.

ЖИВОЈИН Д. КАРИЋ

Сећање на Кошур

Нашој бригади задатак је да очисти једно брдо звано Кошур, које се налази на путу, а једини је прелаз преко Сутјеске. Кошур је неприлазан. С једне стране мало ретке шуме, с друге град Фоча, из кога Немци стално нападају. Ми одбијамо напад за нападом, примамо контранападе, али све узалуд — брдо је неосвојиво. Бункер до бункера онемогућује прилаз ближе. Јављају се бомбашн. Њих десет стално јуришају ,замењује их друга десетина, па ипак ништа.

Немци притежу своје обруче и наше болнице, које се налазе на Лучким Кобилама, у великој су опасности. Друг командант узима реч: „Другови, ево их овде Немци, а иза нас су наше болнице. Тамо леже наши другови и другарице — тамо су наши рањеници. Ја немам више шта да кажем. Нека нам то буде наредба!".

Силина ових речи покреће сваки део тела. Борци се спремају, полазимо. У силном налету пробијамо обруч за обручем, крчећи пут нашим болницама. Борба се утишала. Не чује се ништа сем фркгања коња и јаук рањених другова. Ми их узимамо и корачамо даље уздигнуте главе, знајући да је ово само једна од великих победа, до нашег крајњег циља — до слободе наше велике Југославије.

Аћим Вујковић,
„Рањени пролетер"
јест II пролетерске бригаде

иза сна и немирно жмиркајући загледа се у ноћ.

— Ено, наши ни обноћ не могу ока склопити.

Сјутра дан је авијација бомбардовала логор откривши га по ниској модрикастој копрени дима, полеглој изнад оснијежена дрвећа. Пола сата иза бомбардовања у логор је провалила црна легија.

»«

Освиће снијежно магличасто јутро са ријетким ситним лепирицама снијега. Високо у једној удолини, под самим планинским врховима у једној групи од стотинак жена, избјеглом остатку једног великог збјега, умрло је преко ноћи неколико дјеце. Над њима тихо наричу и плачу мајке. Њихов плач је дјетињски изгубљен и немоћан ту пред тешко свијеним оснијеженим гранама јела, поред угашених ватара. Оне чија су дјеца још жива, плачу безгласно, широко отворених очију, онако како још у животу никад нијесу плакале.

— Жене, некуд би требало кретати, па куд било.

Настаје метеж, договарање, увјеравање. Одвајају се групице и свака лагано, без журбе, миш на своју страну. Неке иду упркос пуцњаве, надају се да ће тамо наћи своју војску, друге хоће некуд преко планине, трећа — најмања група — одлучује да се обноћ пребаци преко цесте, у села. У њој је и одборница Милица са двоје дјеце.

Око поноћи група жена и дјеце, предвођена Милицом и двојицом старијих сељака, пребацила се преко цесте. У видној ноћи Швабе су опазиле колону кад је већ напазила преко пусте бијеле пољане на домак шуме поврх села. Отворише ватру. Неколико жена и дјеца остало је на окрвављеној пртини. Пао је и Миличин млађи син, али она није доспијела ни да му види смрт. Само га је пограбила и притиснувши га на груди, пожурила низ пољану. Кад је најзад застала ниско у шуми над селом, дјете је већ било мртво, а одјећа жене била је низ читаве груди мокра и натопљена дјечјом крвљу. Жена је, као у сну, превукла руком преко још млаке коса дјетета, преко својих окрвављених груди и окренула се према брговима око цесте.

— Чекајте, пси, доћи ће наши, па макар око суднјега дана!

»«

Минула је офанзива. Око подгрмечке цесте рђају стумбани тенкови и крхотине спаљених камиона. Јављају се први бокори тамно зелена кукурјека, жуте пјеге јагорчевине и црно трње осила се бијелом пјеном ситна цвјета. Жељно се очекује прољеће.

Око друмова и по чукама бљедуњава и боса дјеца скупљају црвенкасте месингане чауре. Тамо гдје су били швапски ровови има море тих чаура, али оне нијесу интересантне и дјеца их однекуд нерадо узимају. Милије су им оне ријетке, расуте по каменјарима, око путева и иза дрвећа. То су партизанске чауре, оне не расипају муницију.

На Бенаковцу мајка Љубица сахранила је свог другог сина (први је погинуо у збјегу у планини) па се сад озбиљно и стиснутих усана спрема у посјету болници, тамо негдје иза Бравске. Пажљиво ниже листове дувана за рањене борце, а већ сјутра навече мирно ће се, кроз ноћ пребацити између швапских стража на Бравској цести и пренијети поклоне за болницу.

Несуђена мајка Марија нашла је себи већ другу кћерку, дјевојчицу из Баније заосталу у њезину селу. Милујући малу црнокосу Банијку, Марија се сјећа своје друге кћерке, оне из Грмеча, плавокосе и косих очију. Умрла јој је на рукама високо у планини и она је више никад неће заборавити.

Одборница Милица јури по селу све с посла на посао и чини се као да је заборавила сина. Само кад пролази крај сеоскога гробља, на ком га је сахранила, она убрзава корак и сагиње главу...

...Буја прољеће необуздано и дивље, обрастају и тону у зеленило темељи спаљених кућа, швапски ровови и осамљени партизански гробови са којих те тужно поздрављају објешени пешкири и мараме посивјели од невремена.

На југу њути Грмеч моћан и вјечит, још бијел од снијега. Једини се он није измјенио. Са болном оштрином он подсјећа сваког на страдања од зимус и опомиње да се треба још тући крваво и без предаха и вратити свакоме мило за драго.

Бранко Ћопић



Ратни извештај за пионире

Иако је стегла зима
Руси слигли до Будима
Опколили град.
А унутра пуно Шваба
Ко у каквој бари жаба
Шта ће јадни сад?!

Нека скичу и нек пају
За њих Руси и на хају
Већ крећу на Беч.
Од тенкова земља јечи
Хитлер само очи бечи
Замрла му реч.

У јуначком равном Срему
Расправљају Немци тему
На коју ће страну.
Са истока ветар дува
И Катуша страшно грува
По ноћи и дану.

Као браћа и другари
Наши, Руси и Бугари
Сложно бију врага.
Против мрског освајача
У борби се братство јача
И словенска снага.

А у кршној Црној Гори
Под ногама Шваби гори
Јао муке тешке!
Оставио камионе
И тенкове и вагоне
Па сад бежи пешке.

А колаши и усташе,
Од бежања посусташе
Ко никад у веку.
Моле мише да их прими,
Макар само преко зиме,
У рупицу неку.

Из Грчке нам вести стижу
Да Зерваса, грчког Дражу,
ЕЛАС гони смело.
Ко се за свој народ бије
Томе ништа тешко није,
Ни највеће дело.

А Реликса, насилника,
Од грчких је осветника
Ухватила прса,
Па Скобија лепо моли,
Да му барем то дозволи,
Да се у апс стрпа.

Па сад седи и уздише
Не помаже њему више
Ни сам Господ Бог...
Тако увек пропе свако
Ко год ради наопако
Против рода свог.

Чика Најдан

Пионири

Ми смо мали пионири
Марширамо увек чили
Уздигнута, ведра чела,
Вредни, орни као пчела.

Од малена учимо се
Удружено радити
Био богат ил сиромах
Нек се рада не стиди.

Питате се зар ти мали
Могу ићи у љут бој
И Тито је био мали,
А сада је наш херој.

БАЈКА О АЖДАЈИ

На обалама плавога мора налази се прекрасна земља, у којој живи маленн, вредни народ. На једном се у њој на ужас свих појави страшна црна аждаја . Она је све више и више надирала у ту земљу и убијала невини народ, а неке је чак истерала из својих завичаја у туђе земље. Дуго се народ мучио и размишљао како би уништио ту страшну аждају, али у томе није успео. Када је већ изгубио сваку наду у спасење, појави се у земљи јунак са црвеном звездом на челу. Он је скупио све храбре људе и жене и решио да тако заједнички истерају аждају. Тешко су је ранили али нису могли да је савладају. Тада је сванула зора и овом несрећном народу. За дело храброг јунака сазнаје велики народ, који је живео на истоку, и задивљен његовом храброшћу дође му у помоћ. Заједнички су цепали комад по комад са аждаје и натерали је у бегство. Сва немоћна и смртно рањена побегла је у своју пећину мислећи да ће моћ и тамо да се сакрије од праведне казне. Али јунак са црвеном звездом и велики народ, који га је штитио, крену за њом, прелазећи огромне реке и висока брда. Аждаја је за собом остављала пустош и сејала смрт. Грдно уплашена урликала је од тешких рана и гледала да се завуче у најдубљи, најтамнији кут пећине. Она је тако брзо бежала да су њени гониоци једва успели да је стигну. Сада је велики народ жестоко удара по глави, а јунак са црвеном звездом јој забада свој мач до корица у тело; аждаја је од ужаса исколачила очи, а сви напаћени славе своје спасиоце.



Пионирка *Јана Новак*, уч. I раз. гимн.
Јагодина

БРЖИ ОД ЗЕЦА

Бржи од зеца
На високом брегу,
У највећем снегу,
Састала се многа
Бића четвороногa.

Ту је писац Жуја,
Јастреб звани Олуја,
Голем тетреб Прша,
Гавран звани Мрша.

Курјак званн Чика,
Што је закл'о бика,
Дивља патка Тета
Са девет детета.

Међу њима седи
У шапице гледи
Зекан један стари,
Што купус не мари.

Свако нешто каже,
Писац чак и слаже,
Ал' зекан матори
Истину говори.

»Чујте, браћо драга,
Тако ми сто врага,
Видео сам чудо,
Које бежи пудо.

Бржи је од мене
И од моје жене,
И од паставице
Кад пови мушице.«

»Ко је, ко је?« пита
Вук што свуда скита,
»Реци ми, дер, куме,
Ко то бежат' уме?«

Чешка се по бради,
Седе брке гладн,
Па овако зборн
Тај зекан матори.

»То је Немац, друже,
Што људачки струже,
Бежи ко без главе
Од страшне направе

Што с' Катуша зове,
А има топове,
Од њеногa звука
Немац страшно кука.«

БРАНА ЈАНКОВИЋ

МАЛА МИРА СКУПЉА ПОМОЋ ПИОНИРА

На састанку пионире
рече јуче мала Мира:
»Другови и другарице,
Сетите се ових дана
Наше браће са свих страна,
Које гладне и без крова
Коси љута зима ова.
Они беху, драги друзи,
Другарима на услузи
Хранише их, одеваше
И помоћ им указаше.

Па им беше тад усташе
И домова попалише,
Старо, младо повешаше,
Гладну децу оставише.
Зато сложно сви на рад,
Гладнима да помогнемо.
Да скупимо меса, хлеба
И остало све што треба:
»Зато сложно сви на рад,
Јер помоћи треба сад.«

Саша Марковић, Пожаревац

ФЕЂА

Феђа Булкин упознао се у гостима са славним глумцем. Глумац је лако могао да га и не примети. Феђа је напрегао све снаге: донео је глумцу мекану фотељу, додавао му је пепељару, попео се на прозор и затворио горњи део да га не бије промаја итд. Најзад глумац га је приметио. „Ко је тај златни дечко? Ко је то? Аха, Феђа Булкин. Баш волим тако уљудне, услужне дечаке."

Идућег јутра Феђа је морао да иде с мајком на дрвару. Сијајна је буковина, нарочито кад забукти у пећи. Али, превлачити је на ручним саоницама није баш пријатно. Ипак, Феђа вуче дрва, упрегнувши се спреда, док мајка гура одостраг. Ево, сад су скоро близу куће. Одједанпут Феђа види да му у сусрет иде познати глумац. Он стаје као укопан и одмах оставља саонице. „Шта ти је?" чуди се мајка.

Феђа се брзо стреса, накривљује шешир и „прави се Тоша", а у себи мисли: „На време сам га приметио, иначе бих се осрамотио. Ја сам се тако лепо, чак и елегантно понашао у гостима, а сад би он видео како ја вучем ту буковину као теглећа марва."

Мајка ни појма нема о чему се ради, мисли да јој се синчић напросто јако уморио и сама вуче саонице ка капији.

У то и познати глумац прилази ближе, сети се Феђе, смешка му се и каже: „У прави сте час наишли, мој услужни пријатељу. Гледајте како је тешко овој доброј жени. Дед да јој мало помогнемо." Затим се маша конопца. Феђа се из све снаге баци да му помогне и све троје у касу увлаче саонице са буковим дрвима у Феђино двориште. „Ево да вам га претставим. То је красан и примеран дечко", каже глумац. Он препоручује Феђу... његовој мајци.

После, кад су наложили пећ и грејали се крај жарког пламена, мама се весело смејала томе како се Феђа постидео да се покаже упрегнут у саонице пред славним глумцем, који је уз то и тако добар човек. Испало је да се то зове лажни стид. Сад Феђа то одлично разуме: исто тако добро као ви и ја.

Векарбовски
(превод са руског)



ПРОКУПАЧКИ ПИОНИРИ ГОСТУЈУ У ЛЕСКОВЦУ

Прокупачки пионири су дошли у Лесковац на гостовање и 24 децембра дали своју прву приредбу. Код лесковачких пионира и грађана интересовање је било тако велико, да, пошто је сала, била препуна многи нису успели да уђу унутра. Они пионири, који су остали без места, брзо су се снашли: попели се на прозоре, само да би видели приредбу својих другова. Програм је био обилан и веома лепо спремљен; његово извођење је отпочело кратким поздравним говором једног пионира, који је истакао да су прокупачки пионири одувек помагали НО борбу и да је пало неколико њих вршећи курирску службу.

Уредништво и администрација »Младог Борца«: Београд, Краљевића Томислава 11 — телефон: 44-204. Поштарина плаћена у готову.